Nr. 20 și 21. *Brașov*, 1 (13) Februariŭ 1888. **Anul II.**

ȘCÓLA ȘI FAMILIA

FÓĬĂ PENTRU PARINȚĬ ȘI ÎNVĔȚĂTORĬ.

ESE DE DOUĔ ORĬ PE LUNA.

Redactorĭ: ***Ioan Popea*** *și* ***Andreiŭ Bârseanu.***

Abonamentul: Pentru **Austro-Ungaria** pe an 3 fl.; pe $^1/_2$ an 1 fl. 60 cr.; pe $^1/_4$ an 1 fl. — Pentru **România** pe an 10 leĭ; pe $^1/_2$ an 5 leĭ.

Abonamentele sĕ fac la administratorul foiĭ **Ión Dariu**, în Brașov. — Manuscriptele sĕ trimit unuia dintre redactorĭ tot în Brașov.

Cuprinsul: Educația fisică. — Invĕțămêntul educativ. — Lecțiunĭ practice din fisică. — O ședință pomologică. — Din viața furnicilor. — Sciința și credința. — Bibliografie. — Diverse.

Educația fisică.

(După Herbert Spencer.)

Spencer a scris cartea sa despre educație, avênd în vedere stările patrieĭ sale, ale Angliеĭ; a găsit defecte și a voit să le îndrepte, indicându-le. Francesiĭ, Germaniĭ ș. a. aŭ tradus cartea filosofuluĭ engles: vor fi găsit, că e binevenită și pentru stările dela dênșiĭ.

La noĭ, în Ardeal și Ungaria, afară de ceĭ academicesce crescuțĭ, puținĭ vor fi cunoscênd acéstă scriere, prin care *Spencer* ne învață, cum să crescem copiiĭ, și *pretinde dela părinți mai multă grijă și muncă cu fiiĭ lor, până nu merg la școlă, ér' după ce merg la școlă, asemenea mai multă grijă, în timpul, când staŭ acasă.*

Ideia acésta ne apropiă de materialul, ce vrem *să estragem* din Spencer, nu atât pentru „școlă", ci mai mult pentru „familiă", și anumit din cap. IV, care după părerea nóstră este cel mai important în „educația" luĭ Spencer, și tractéză despre educația corpuluĭ, fisică. Tocmaĭ lipsa de interes pentru o crescere rațională o constată dênsul; părinții nu vorbesc și nu citesc despre educație, nu'și bat capul, décă hrana, ce-o daŭ băieților și fetițelor e suficientă pentru organismul lor, ce mereŭ cresce, sĕ desvóltă. Tata lasă mameĭ sarcina crescereĭ, — pare că astfel de ocupațiĭ nu sĕ potrivesc cu demnitatea bărbatuluĭ, — ér' o mamă, care a învĕțat numaĭ limbĭ strĕine, musică și meșteșugurĭ

femeiescĭ, și doicile, pline de prejudițiĭ și nepricepere, nu pot îngriji de hrana, îmbrăcămintea și ocupațiile copíilor.

De aceea a ne ocupa ceva de crescerea fisică este o prea seriósă datoriă; cestiunea este asemenea fórte seriósă.

Un scriitor spunea: că întâia condițiă pentru a progresa în viață este a fi un „bun animal"; ér' o națiă de „animale bune" este prima condițiă pentru înaintarea dênseĭ, a națieĭ. Ne trebuesc constituțiĭ puternice pentru lupta vieței; pe copíiĭ noștri să-ĭ pregătim nu numaĭ intelectual pentru acéstă luptă, ci și corporal, pentru ca să fie în stare, să supórte munca, ce mereŭ-mereŭ mâncă din puterĭ. Din pricina asta în metodele de crescere trebue să ținem sémă de sănĕtatea corpuluĭ maĭ mult, decât s'a ținut până acum.

De aceea vom întocmí viața copíilor acasă și în școlă conform adevĕrurilor sigure ale științeĭ moderne; dênșiĭ, copíiĭ, să sĕ foloséscă de cercetările, ce sĕ fac în laboratoriĭ; să sĕ țină sémă de resultatele acestor cercetăriĭ dovedite și adeverite prin esperiență, décă e vorba să crescem organisme trainice. Apoĭ organismul omuluĭ, spun toți anatomiĭ, fisiologiĭ, chemiștiĭ, sĕ desvóltă după aceleași legĭ generale, ca și al animalelor. Decĭ resultatele observărilor și esperimentelor făcute la animale aduc folos și pentru ómenĭ. Știința a și reușit să formuleze anumite legĭ fundamentale pentru desvoltarea tuturor organismelor; noĭ trebue să cercetăm influența ăstor legĭ asupra educațieĭ fisice a copíilor și tinerilor.

I. *Hrana.* E legea fluxuluĭ și refluxuluĭ periodic, ce sĕ manifestă în tóte părțile vieței, și aduce după revoluțiĭ despotism, după epoce de îmbuibare altele ascetice ș. a., — lege, ce sĕ manifestă și în obiceiurile meseĭ, și astfel și în viața tinerimeĭ. După o periodă caracterisată prin bĕutură și mâncare multă urmézĕ o periodă de relativă moderațiune, caracterisată prin reuniunĭ de moderație și vegetarianism. Décă pe alocurea sĕ maĭ crede, că e bine să mănâncĭ cât maĭ mult, la clasele culte maĭ ales sĕ observă o pornire spre moderație aprópe excesivă (la poporul nostru românesc nesuficiența hraneĭ este prea cunoscută!) Aceste schimbărĭ cuprind și viața copíilor, ca și a părinților.

Cantitatea hraneĭ: Nu póte nimenĭ tăgăduí, că e greșélă a da prea multă hrană, orĭ prea puțină, copíilor. Maĭ rĕŭ este însă, décă daĭ prea puțină. O autoritate („Cyclo-

pädia of Practical Medicine") scrie: „Efectele unei îmbuibări ocasionale sûnt mai puțin stricăcióse și mai ușor de îndreptat, decât efectele lipsei de nutremênt, ce slăbesce puterile. Excesul e mai mult pĕcat al bĕtrânilor, decât al tinerilor, cari rare-ori sûnt lacomi și alegĕtori, — și asta prin vina celor ce-i hrănesc." Sistemul de moderație practicat de mulți părinți sĕ basézĕ pe observații necorecte și conclusiuni greșite. Infrânarea excesivă, detragerea unei părți din hrană e una din cele mai stricăcióse forme, în care sĕ manifestă o crescere strictă.

„Dar ce să facem? Să le dăm la copii să mănânce, până sĕ umflă; să le dăm dulcețĭ, să sĕ bolnăvéscă?" — Răspundem: *fómea e cârmaciŭ pentru tóte fapturile, deci și pentru copilași.* Ar fi ciudat, să nu te orientezi după dênsa — chiar la copiii! — Dar sĕ dice, că ei sûnt excesivi. Casurile acestea excesive sûnt tocmai *urmări ale înfrânărei sistematice,* sûnt reacțiuni ale sensurilor provocate de ascesă. Așa sĕ esplică excesele celor ce în copilăriă aŭ fost prea aspru păziți și înfrânați.

Dulcețuri și fructe: Copiilor le plac *dulcețurile.* Mai toți spun, că asta e o simplă gâdilire a cerului gurei, ce trebue înfrânată ca tóte patimile trupesci. Fisiologul prețuesce ceva mai mult astă dragoste pentru dulcețuri; cercetând, el află, că *zaharul* are un rol important în procesele vieței; căci și zaharul ca și materiile grase sĕ împreună în corp cu oxigenul și astfel sĕ produce căldură. Multe substanțe sĕ prefac în zahar, înainte de-a fi folosite ca hrană dătătóre de căldură, și prefacerea asta sĕ sĕvêrșesce în corp. La mistuire nu sĕ face numai amylul în zahar, ci *Claude Bernard* a demonstrat, că în ficat sĕ prefac în zahar și alte părți constitutive din mâncare, pentru-că zaharul este așa de necesar, încât, nefiind alte materii, în modul acesta sĕ prepară chiar și din materiile, ce conțin nitrogen. Deci déca copiii cer astă hrană, și déca mai băgăm de sémă, că nu le place grăsimea, ce produce *mai multă* căldură decât tóte în decursul procesului de oxidare, avem causă să dicem, că organismul cere mai mult zahar, pentru că nu supórtă multă grăsime.

Copiii mai iubesc acidele vegetalice; fructele îi fericesc, și déca nu aŭ ceva mai bun, mănâncă acrișe și mere acre. Acidele vegetalice, ca și cele mineralice, sûnt fórte bune

mijlóce pentru întărire și binefăcetóre, dar consumate fiind cu mĕsură; mai aŭ și alte folóse, décă le folosim în forma lor naturală. *Dr. Andrew Combe* scrie: „Fructele cópte aŭ asupra viscerelor o fórte bună influență, mai ales când acestea nu funcționézĕ complet.“ E dar evident, că trebuințele instinctive ale copiluluĭ trebuesc împlinite. In crescerea copiilor sĕ observă o tendință generală a nu le mulțămí aceste douĕ dovedite necesități, ci sĕ dă în vecii vecilor lapte și pâne, ciaiŭ și unt, — zahar și fructe ba!

Care sûnt urmările? . . . Décă la vre-o ḑi mare copilul are vre un ban în pungă și e liber să trécă pe la conditoriă, orĭ apucă în vre-o grădină cu póme, — excesul e gata! — „Aḑĭ nu ne ține nimenĭ în frĕŭ; mâne ne pune érăși pe post. Să ne săturăm, până e vreme!“ . . . . Așa judecă, și și fac, cum judecă. Ér' décă sĕ arată mai târḑiŭ efectele excesuluĭ, toți strigă, că nu-ĭ bine să lași copiiĭ să mânce de capul lor!

Décă li s'ar permite copiilor să guste regulat și ḑilnic zahar și fructe, — ce e o necesitate fisiologică, — ar face rare-orĭ excese. „Décă fructele ar forma o parte din mâncările obicĭnuite (nu între mese, ci în decursul meseĭ),“ ḑice *Dr. Combe*, „pofta după mere acre ar dispăré curênd!“

Așa-ĭ și în alte casurĭ.

Legĭ stomachuluĭ: Este evident, că fómea este cârmaciul, în care te poți încrede; judecata părinților nu are mare valóre. Décă un copil mai cere mâncare, și mama îĭ ḑice: „Ba!“ — ce motive are să nu-ĭ dea? . . . *Crede*, că copilul a mâncat de ajuns. Dar *credința* asta ce motive are? Stă mama în secretă înțelegere cu stomachul băiatuluĭ? Orĭ cunósce trebuințele corpuluĭ luĭ prin vre-o putere somnambulistă? Décă nu, de ce *crede*, că copilul de ajuns a mâncat? — Însă trebue să scie, că cantitatea de mâncare necesară trupuluĭ depinde de numĕróse și complicate cause; sĕ micșoréză și cresce cu schimbarea temperaturei și a cuprinsuluĭ de umeḑélă și de electricitate al aeruluĭ; stă în raport cu munca sĕvêrșită, cu felul și cantitatea ultimeĭ mese și cu iuțéla, cu care acésta a fost mistuită. Deci este dênsa în stare să socotéscă resultatul acestor complicate influențe?

Tata unuĭ băiat de cincĭ anĭ îmĭ ḑicea: „Eŭ pot *presupune* numaĭ, vât ar fĭ de ajuns, dar presupunerile nu sûnt

sigure, deci îmi las băiatul să mânce, până sĕ satură.“ Și așa e cu minte, să facĭ. Numaĭ cel-ce nu cunósce fisiologia, dictézĕ legĭ stomachuluĭ; cine o cunósce, nu mĕsură atâta. Pe judecata ómenilor puțin să te încredĭ; sciut este apoĭ, că cu cât cunóscem maĭ bine legile vieței, ne cresce și încrederea în natură, ér' încrederea în noĭ înși-ne ne scade.

Calitatea hraneĭ: Și aicĭ dăm de o direcțiă ascetică. O hrană relativ rea trece de potrivită pentru copiĭ; maĭ găsescĭ și părerea, că carnea nu-ĭ bună în cantităț maĭ mărĭcele, ci puțină, — părere, la clasele maĭ sĕrăcuțe încetățenită prin împrejurarea, că nu pot cumpĕra multă carne; la cele ce pot cheltuí, prin imitarea maioritățiĭ. Părerea asta e falsă, séŭ nu-ĭ sprijinită de motive suficiente. Pentru un băiat mic, al căruĭ stomach posede puțină putere musculară, nu-ĭ bună; dar hrană animalică fără părțile fibróse nu e nepotrivită. La doĭ-treĭ anĭ băiatul are destulă putere musculară, și observația acésta nu maĭ are valóre. Credințele poporale staŭ aicĭ în contrast cu sciința. Fisicĭ și fisiologĭ de renume spun, că tocmaĭ copiilor le trebuesce maĭ de vreme o hrană maĭ puternică decât la ceĭ crescuțĭ; nicĭunul nu apróbă părerea, că le trebue maĭ puțină.

Pentru a dovedí acésta, argumentăm astfel: Comparând procesele de viață la bărbați și la băieți, ne convingem, că la copiĭ e necesară hrană relativ maĭ multă. Bărbatul își încórdă dĭ de dĭ muschiĭ prin mișcărĭ, sistemul nervos prin activitate intelectuală, viscerele prin săvêrșirea funcțiunilor de viață. Ce perde, trebue să pue la loc. Corpul maĭ perde căldură prin radiațiă, și astfel e necesară o continuă producere de căldură, și astfel anumite părțĭ constitutive ale corpuluĭ sĕ află într'o neîntreruptă ardere. Deci la bărbat hrana e necesară pentru a înlocuí dilnica perdere și a da materialul pentru producerea căldureĭ.

La băieți: Și eĭ consumă materia corpuluĭ prin încordare. Cugetând la neîntreruptele lor ocupațiĭ, trebue să conchidem, că în raport cu mărimea corpuluĭ lor, consumă probabil tot atâta, cât consumă bărbațiĭ. Și eĭ perd căldură prin radiațiă, și fiind-că corpul lor în raport cu massa lor oferă o suprafață maĭ mare decât al bărbaților, și pentru acésta radiază maĭ repede căldura, — cantitatea de materiĭ pentru producerea căldureĭ, ce-ĭ este necesară, e relativ maĭ mare, decât la bărbați.

Dar băieții — *mai aŭ să și créscă*. Ce nu sĕ consumă pentru înlocuirea părților perdute și producerea căldureĭ, folosesce la desvoltarea si crescerea organismuluĭ. Numaĭ esistând *prisosul* acesta de materiă, e posibilă *o crescere regulată*. Cât de mare e trebuința de hrană în decursul desvoltăreĭ unuĭ organism, sĕ maĭ vede și din cunoscuta fóme a băieților de școlă, ce maĭ târdiŭ nu sĕ observă, căcĭ nu-ĭ așa întețitóre, și și din revenirea grabnică a apetituluĭ.— Décă maĭ doresce cineva o probă, dăm faptul, că la fómete mor băieții maĭ întâiŭ. Decĭ vom concede, că, *relativ*, *copiiĭ aŭ lipsă de maĭ multă hrană*.

Dar dând hrană maĭ multă, să dăm bucate zămóse multe, orĭ concentrate și maĭ puține?

Carnea hrănesce maĭ mult decât pânea; pânea maĭ mult decât cartofiĭ ș. a. Pentru a da de ajuns, trebue să dăm o cantitate maĭ mare, décă bucatele sûnt maĭ puțin hrănitóre. Aicĭ însă facem următórele observărĭ: Consumând cât maĭ puține puterĭ pentru mistuire, rĕmân maĭ multe pentru crescere și muncă. Mistuirea sĕ face prin consumare de mult sânge și de puterĭ nervóse, și în socotéla întreguluĭ sistem nervos. Décă dăm hrană multă și maĭ puțin nutritóre, sĕ consumă maĭ multe puterĭ prin lucrarea maĭ îndelungată, decât décă dăm maĭ puțin și maĭ cu mieḍ. Acéstă consumare sĕ rĕsbună la copiĭ, micșorându-le puterea, orĭ împedecându-le crescerea, séŭ în amêndouĕ chipurile de-odată. Decĭ conchidem: *Băieților să le dăm bucate cât maĭ hrănitóre și maĭ ușóre de mistuit*.

E drept, că potĭ cresce băieți și băiete și cu vegetale numaĭ; cresc, sĕ fac marĭ, și par sănĕtoși. Băieții țĕranuluĭ abia gustă carnea, și sĕ fac marĭ și sănĕtoși. S'ar păré, că acésta e o dovadă contra părerilor nóstre.

Maĭ întâiŭ: décă cu pâne și cartofĭ în copilăriă te-aĭ desvoltat, nu urméză, că și maĭ târdiŭ te veĭ desvolta, cum sĕ cuvine. Al doilea: nu e permis a mĕ uita numaĭ la *volumul corpuluĭ*, ci și la *constituția* luĭ. Carnea gingașă îți dă o față frumósă ca și cea plină de suc; dar probând puterile la doĭ copiĭ crescuți în ăste douĕ feluri, vom observa îndată deosebirea. Grăsimea la ceĭ marĭ e semn de slăbiciune; la gimnastică și eserciții omul perde din greutate. De aceea nu e permis să judecăm după esteriorul acestor copiĭ rĕŭ hrăniți. Afară de constituțiă, trebue să conside-

răm și energia. Deosebirea între ceĭ-ce sĕ hrănesc cu carne, și ceĭ-ce mănâncă pâne și cartofi, sĕ vede îndată în vioiciunea intelectuală și sprintenia corporală a celor dintâiŭ.

Aicĭ ne oprim puțin. Comparând felurite animale și felurite rasse de ómenĭ, séŭ individĭ de acelașĭ gen de animale și ómenĭ — vom vedé și maĭ lămurit, că *gradul de energiă, de activitate depinde esențial de cuprinsul hraneĭ.* Vaca ținută cu érbă puțin nutritóre are lipsă de un sistem de mistuire puternic pentru massele colosale de érbă ce-ĭ trebuesc; e gróiă, pentru-că îșĭ consumă astfel maĭ tótă puterea. Calul are o construcțiă rudită cu a vaceĭ, dar hrană concentrată; puterile nu i sĕ perd, ducênd un aparat greŭ de mistuire, nicĭ prin mistuirea uneĭ cantităț așa marĭ de nutreț greŭ. Maĭ compară apoĭ neactivitatea și prostia óeĭ, ce sĕ hrănesce cu érbă, cu iuțimea și veselia câneluĭ, ce trăesce cu carne și hrană făinósă, — și veĭ găsí deosebirea amintită. In menagerĭĭ am vĕdut apoĭ neastêmpĕrul animalelor hrănite cu carne, ce nu sĕ vede la cele hrănite cu érbă. Invĕțăm astfel, ce lămurit este raportul între cuprinsul hrănitor al nutreținluĭ și gradul de energiă.

Deosebirea acésta nu depinde de construcția felurită a corpuluĭ, cum presupun unĭĭ, ci de nutreținl diferit, căcĭ sĕ observă și la individĭ de aceleașĭ genurĭ, hrăniț în deosebite chipurĭ. Esemplu: Caiĭ. Compară un cal de ham, gros, leneș, neisteț, cu altul de circ orĭ vênătóre, cu trup subțire și plin de curagiŭ, și gândesce la hrana, ce li sĕ dă; a celuĭ dintâiŭ e mult maĭ slabă. Alt esemplu: Némul omenesc. Australienĭĭ și sĕlbaticiĭ inferiorĭ, ce trăiesc din rădĕcinĭ, larve de insecte ș. a., sûnt micĭ, aŭ burta mare, mușchĭ nedesvoltațĭ, slabĭ, și nu pot ținé la lucru, cât țin Europenĭĭ. La sĕlbaticiĭ, ce sûnt bine crescuțĭ și tarĭ, cum sûnt Cafrĭĭ, Indienĭĭ Americeĭ nordice și Patagonĭĭ, găsim un consum de carne însemnat. Indianul rĕŭ hrănit dispare pe lângă Englesul deprins cu bună mâncare, și în privința munceĭ intelectuale și în a celeĭ fisice. Ér' după părerea nóstră istoria demonstră, că popórele bine hrănite aŭ fost tot-déuna cele maĭ puternice și aŭ stăpânit.

Intărim argumentarea, observând, că acelașĭ individ animal e maĭ mult séŭ maĭ puțin capabil de muncă, după cum îĭ daĭ hrană maĭ mult orĭ maĭ puțin nutritóre. Esemplu: Calul. La păsune calul sĕ îngrașă, dar perde din putere,

„îi lâncedesce sistemul muscular“. „Érba e fórte bună hrană pentru un boŭ de dus la târg orĭ espus, dar fórte rea pentru un cal de vênătóre“. Sĕ scie de mult, că caiĭ de vênătóre, décă aŭ stat vara la păşune, nu aŭ fost în stare să sĕ ţină după cânĭ, decât după ce s'aŭ hrănit câte-va lunĭ cu nutreţ de grajd. *Apperley* recomandă: „Nicĭ-odată să nu laşĭ un cal de vênătóre la păşune peste vară,“ adecă să nu-ĭ daĭ nutreţ nehrănitor, décă vréĭ să fie puternic şi purtăreţ de oboselĭ. La un cal, dela care vréĭ să aibĭ maĭ mare folos, e cunoscut, că-ĭ daĭ grăunţe, care cuprind maĭ mult azot, séŭ hrană ce produce carne maĭ multă decât nutreţul de rênd. — Alt esemplu: La ómenĭ acest raport e şi maĭ lămurit. Lucrătorul engles de trenurĭ, ce consumă multă carne, e maĭ harnic decât cel de pe continentul nostru, din care pricină entreprenoriĭ englesĭ vin pe continent tot cu lucrătorĭ. Deosebirea asta e motivată prin deosebirea hraneĭ, nu a rasseĭ, căcĭ lucrătoriĭ de pe continent, trăind ca şi ceĭ englesĭ, s'a dovedit, că devin tot aşa de harnicĭ. *Spencer* încă a trăit şése lunĭ vegetarianicesce, şi s'a convins personal, că lipsa de carne scade avêntul putereĭ fisice şi intelectuale.

Nu demonstră aceste probe conclusia nóstră referitóre la hrana copíilor? Nu ne arată, că, chiar primind aceeaşĭ statură şi mărime, hrana maĭ rea nu póte da o constituţiă tare? Şi nu sĕ arată, că puterea şi mărimea numaĭ din hrană bună resultă? Nu ne conving probele aduse, că băiatul, ce trebue să sĕ desvólte ḑilnic şi maĭ perde materiĭ prin încordarea muşchilor şi a creeruluĭ, are lipsă de hrană nutritóre? Şi nu este evident, că lipsa acesteĭ hrane maĭ bune sĕ răsbună în contul capacităţiĭ intelectuale séŭ fisice? — Credem, că orĭ cine scie judeca logic, va judeca astfel. A cugeta şi lucra altfel însémnă: a căuta să producĭ puterĭ din *nimic!*

Variaţia alimentelor: Hrana băieţilor maĭ are defectul, că nu variază; asemenea un păcat împotriva sănătăţiĭ. Afară de prând, dejunul şi cina ḑi de ḑi, lună de lună, an de an nu sĕ schimbă. Altfel ne poruncesce fisiologia să facem. Nenumĕrate esperimente ne-aŭ dovedit, că abia este o bucată, care să ofere în raporturĭ corecte séŭ în formă potrivită *tóte* elementele trebuitóre la sĕvêrşirea proceselor de viaţă: decĭ conchidem, că o schimbare désă a hraneĭ e de dorit

pentru procurarea acestor elemente. Fisiologii sciu, că o mâncare favorită, ce-o gustĭ des, produce o iritaţiă de nervĭ, ce acceleréză activitatea inimeĭ, mişcă sângele maĭ cu putere şi uşuréză mistuirea ulterióră. Acest fapt sĕ potrivesce şi cu maximele hrănireĭ animalelor, care asemenea admit o circulaţiă a nutrimentuluĭ.

De dorit maĭ este şi amestecarea bucatelor la masă. Şi aicĭ, şi la schimbarea lor, efectele sûnt: echilibru maĭ normal al singuraticelor părţi constitutive, şi iritarea maĭ mare a nervilor. Ca probă dăm uşurinţa, cu care stomachul stăpânesce un prând frances, distins prin variaţiă; probe maĭ găsesce orĭ-cine în orĭ-ce carte nouă despre hrănirea animalelor, cărora variaţia le priesce fórte mult. Esperienţele luĭ *Starck şi Goss* „daŭ dovadă de folosul, séŭ maĭ bine de necesitatea uneĭ amestecărĭ a materiilor, décă voescĭ să daĭ o masă, ce să fiă maĭ potrivită pentru activitatea stomachuluĭ". („Enciclopedia anatomieĭ şi fisiologieĭ.") Celor-ce observă, că prea multă trudă sĕ cere pentru o bucătăriă astfel întocmită, le rĕspundem, că nicĭ o muncă nu-ĭ prea mare, décă promovéză progresul intelectual al băieţilor şi desvoltarea lor fisică. Şi maĭ mult: E ciudat, că cine sĕ obosesce d. e. să'şĭ îngraşe porcĭ, să nu sĕ oboséscă pentru crescerea băieţilor!

Pentru ceĭ-ce aŭ de gând să facă, ce-ĭ povăţuim noĭ, maĭ pomenim, că schimbarea nu e permis să sĕ facă deodată, căcĭ hrana puţină a slăbit întregul sistem, aşa că nu este în stare să priméscă de-odată pe cea maĭ bună. Hrana defectuósă este dóră ea de ea o pricină a slăbireĭ stomachuluĭ. Decĭ trecerea la hrană maĭ bună să sĕ facă treptat; crescênd puterea treptat, daĭ apoĭ tot maĭ multă.

Nicĭ concentrarea hraneĭ nu trebue să fiă excesivă: stomachul să sĕ umple, atâta tot. Decĭ conclusia finală: *Hrana băieţilor să fiă nutritivă în mare grad; să fiă fórte variată la fiecare masă, şi şi în ordinea meselor.*

II. *Imbrăcămintea:* Şi în îmbrăcăminte sĕ observă o tendinţă ascetică, de cruţare neînţelésă, resultat al credinţeĭ, de altfel neesprimată lămurit, că trebuinţele fisice trebuesc trecute cu vederea, ca şi cum ele ne-ar ispití numaĭ, nu ne-ar conduce corect. Dar ne greşim rĕŭ. Să mănâncĭ, décă ţĭ-e fóme, nu e rĕŭ; e rĕŭ să mănâncĭ şi după ce te-aĭ săturat; asemenea şi cu bĕutura. Nu strică să resuflĭ aer

curat, dar strică déca resufli aer réŭ și după-ce plumânile nu'l mai pot suferí. Nu strică ocuparea intelectuală; strică, déca nu o întrerupí, vĕdênd, că capul te dóre ș. a. m. d.

Sĕ 'nțelege, pentru ceĭ deprinșĭ cu o viață nesănĕtósă sensurile nu maĭ sûnt călĕuzĭ siguri. Dar asta e o urmare a pĕcatelor, ce le-aŭ comis împotriva lor. Cine sĕ deprinde de mic să asculte de ele, nu și le têmpesce nicĭ-odată.

De aceste sensurĭ călĕuzitóre sĕ țin și frigul și căldura, și îmbrăcămintea, ce nu ține sémă de ele, e vrednică de osândit. Credința comună despre „deprindere“ cu temperaturile, despre „întărire“, — e o amăgire grea. Acéstă „întărire“ a trimis mulțĭ băieți pe ceea lume, și pe mulțĭ ĭ-a slăbit și împedecat în crescere pentrn tótă viața. „Gingășia lor dovedesce paguba pricinuită astfel, și desele bolnăvirĭ ar trebuí să le serve și la părinții ceĭ maĭ puțin pricepuți de povață“, ḑice *Dr. Combe*.

Părinți bogați vĕd pe băieții țĕranuluĭ jucându-sĕ aprópe golĭ; eĭ cred, că asta-ĭ causa sănĕtățiĭ lor — că staŭ în orĭ-ce vreme pe-afară, — și decĭ îșĭ îmbracă și eĭ copiiĭ așa de jumĕtate numaĭ. Dar uită, că aceĭ țĕranĭ și țĕrăncuțe au alte favoruri: că maĭ tótă viața sĕ jócă, că vecĭnic rĕsuflă aer curat, și că sistemul lor nervos nu sĕ ruinézà prin muncă intelectuală. Sănĕtatea lor nu sĕ susține, pentru că sûnt favoriți de temperaturĭ, ci în ciuda lor óre-cum, cu tótă lipsa de haine. Noĭ credem, că avem drept, făcênd acéstă conclusiă, și maĭ credem, că perderea maĭ mare de căldură strică copiilor de bună sémă.

Lipsa de haine, goliciunea, sĕ rĕsbună în contul crescereĭ, și déca corpul o supórtă. Și la animale este așa: Ponyĭ Scoțieĭ supórtă temperaturile aspre maĭ ușor decât caiĭ din Sud, — dar sûnt piticĭ. In regiunile polare statura omuluĭ nu ajunge mărimea mijlociă. Laponiĭ și Eschimoșiĭ sûnt fórte micĭ, ér' locuitoriĭ Țĕriĭ de foc, ce umblă golĭ într'o țéră ernósă, sûnt, după mărturia luĭ *Darwin*, așa de piticĭ și urîțĭ, „încât abia îțĭ vine să credĭ, că sûnt de acelașĭ gen și frațĭ cu noĭ“. Sciința esplică necrescerea lor prin perderea mare de căldură, căcĭ am arĕtat, că pentru a produce căldura, câtă o perde corpul prin radiațiă, anumite materiĭ ale hraneĭ sûnt într'un continuŭ proces de ardere. Perdêndu-sĕ multă căldură, trebue să fiă și materiile combustibile în cantitate mare. Activitatea organelor de mis-

tuire însă are și ea margini. Deci déca ele pregătesc o mare cantitate de materiale pentru susținerea temperaturei, nu pot pregăti decât o cantitate mică pentru desvoltarea și crescerea corpului. Urmarea este, că corpul rămâne mic séu nedesvoltat, orĭ amêndouĕ de-odată.

De-aceea îmbrăcămintea e de mare importanță. *Liebig* dice: „Hainele sûnt cu privire la căldura corpului un echivalent pentru un anumit grad de hrană.“ Imbrăcămintea ține căldura în trup, și stomachul póte să lucre cu mai multe materialiĭ, și are lipsă de mai puține materiĭ producĕtóre de căldură. Esperiența acésta s'a făcut și la animale; suferind ger, ele perd din grăsime, din puterea musculară, orĭ nu cresc. „Déca vitele de îngrășat staŭ la temperatură rece, séŭ cresc încet, séŭ trebue să le daĭ deosebite porțiĭ de nutreț“, dice *Morton* în Enciclopedia agriculturei. *Apperley* insistă, să ținem grajdurile calde, déca vrem să avem caĭ de vênătóre bunĭ și folositorĭ ș. a.

Adevĕrul acesta are la băieți o influență îndoit de mare. In raport cu micimea lor și cu iutéla crescereĭ lor, frigul le este fórte stricăcios. In Francia mor copilașiĭ dese-orĭ, până aștéptă ora oficiósă a primaruluĭ, să'ĭ înscrie în listele comuneĭ. *Quételet* a dovedit, că în Belgia unuĭ cas de mórte la copiĭ în Iulie, ĭĭ corĕspund douĕ casurĭ în Ianuarie. In Rusia mortalitatea băieților e de speriat.

Chiar și maĭ târdiŭ un corp nedesvoltat nu póte suporta gerul; probă soldațiĭ tinerĭ, ce sĕ prăpădesc la manevre. Causa e clară. Am arĕtat maĭ sus, că copilașiĭ perd o cantitate relativ maĭ mare de căldură decât bărbațiĭ, ér' băiatul maĭ e și în defavor la producerea eĭ. *Lehmann* dice: „Déca socotim acidul carbonic, ce'l produc copiiĭ și animalele tinere pentru un pond egal corporal, aflăm că copiiĭ produc îndoit de mult acid carbonic, decât produc bărbațiĭ.“ Cantitatea acidului carbonic produs stă aprópe esact în direct raport cu cantitatea căldureĭ produse. Vedem dar, că corpul unuĭ băiat trebue să producă aprópe o duplă cantitate de căldură.

Acum putem judeca, ce neghiobiă este, să nu îmbracĭ bine băieții. Care tată ar umbla cu piciórele góle, cu brațele góle, cu umeriĭ golĭ, cu tóte că dênsul radiază maĭ puțină căldură, și nu are decât problema fisiologică, de-a înlocuí, ce consumă dilnic? Totuși pe copiĭ și-ĭ supune la

astfel de încordări, séü nu împedecă pe alţii să-i supună. Aducă'şi aminte tata, că fie-care gram de hrană consumat pentru producerea căldurei, e perdut pentru crescere, şi că chiar décă rĕcelĭ, congestiunĭ şi alte înconveniente nu sĕ presintă, desvoltarea copiluluĭ sĕ împedecă, e necompletă.

Legea este aşa-dară: *Să nu te îmbracĭ egal în tóte împrejurările*, ci să îmbracĭ o haină, ce este suficientă şi la fel şi la cantitate pentru anumite casurĭ, *să feréscă corpul de sentimentul de rĕcélă continuă, fiă chiar şi uşóră de suportat.*

Sûnt de plâns mamele, care numaĭ pentru a sĕ ţiné de mode nebunescĭ, pĕcătuesc împotrîva constituţieĭ copíilor. E rĕü destul, că dênsele comit tóte nebuniile franţuzescĭ pentru propria-le persónă; dar décă'şĭ îmbracă băieţiĭ în hainele dictate de „petit Courier des Dames“, fără să cugete, că sûnt insuficiente, nevrednice de nimic, e grozav. Urmările sûnt: indisposiţiĭ maĭ marĭ şi maĭ micĭ, dese bolnăviră, crescerea este împedecată, părţile puternice ale trupuluĭ nimicite, şi nu rare-orĭ urméză chiar mórtea timpuriă, şi tóte pentru că o modă francesă pretinde haina din o tăietură, din o materiă!

Maĭ e un motiv, pentru care mamele îşĭ îmbracă ast-fel băieţiĭ: Să placă la vedere. Decĭ aleg stofe şi colorĭ, ce nu permit o dură purtare, d. e. la jocurĭ, décă e, să nu le strice repede. Decĭ ca să nu le strice repede, interdic jocurile la copíĭ. „Scólă-te, că'ţĭ mânjescĭ haina!“ e porunca pentru băiatul, ce s'a pus pe pământ. „Dă-te jos, că'ţĭ murdărescĭ ciorapiĭ!“ strigă guvernanta fetiţeĭ, ce sĕ urcă pe marginea ridicată a poteceĭ. Aşa rĕul devine îndoit de mare, oprindu-sĕ şi mişcarea băieţilor.

De-ar sci mamele, câtă cruḍime este în astă procedură, şi ce nenorocire sĕ încarcă cu vremea, treptat pe copíĭ prin slăbirea lor corporală — pentru hatîrul de-a plăcé prin hainele mameĭ! . . .

Decĭ ajungem la acest resultat: Îmbrăcămintea să nu fiă nicĭ-odată aşa grósă, încât să pricinuiască năduşală, dar să fiă suficientă pentru a oprí orĭ-ce sentiment de rĕcélă.*)

*) Observăm, că copiiĭ ce umblă cu braţele şi piciórele góle, perd conscienţa, că părţile desgolite li sûnt recĭ, cum toţĭ o perdem, că faţa ne este rece. De aicĭ nu urméză, că băiatul e ferit de frig, cum nu poţĭ admite, că locuitoruluĭ Ţĕriĭ de foc nu-ĭ strică néua, ce sĕ topesce pe trupul luĭ, deşi el rĕmâne indiferent.

În loc să le facĭ din catun subțire, cânepă orĭ stofe mestecate, să le facĭ din stofe, ce conduc rĕŭ căldura, d. e. lână aspră, dură. Să fiă așa de dură, încât la jocurile băieților să nu sĕ tocéscă ușor. Colórea să o alegĭ așa, ca să nu ésă de plóie orĭ de arșița sóreluĭ.

III. *Mișcarea trupuluĭ*: Importanța mișcărilor corporale e ceva maĭ bine apreciată. Ce privesce pe băieți, nu-ĭ de lipsă să facem multă vorbă. Și școlele publice și cele private aŭ locurĭ de joc; necesitatea jocurilor în aer liber e recunoscută. În privirea asta sĕ cedéză instinctuluĭ copilăresc; pausele între orele de instrucțiă sûnt o probă pentru acésta. Decĭ aicĭ avem maĭ puțin de criticat, orĭ de dat sfaturĭ.

Ce privesce pe băieți, am ḑis. Căcĭ ce privesce pe *fetițe*, nu-ĭ așa. La fete mișcările corporale, esercițiile de putere sûnt negligiate.

De ce asta? . . . Fata nu are aceeașĭ constituțiă ca băiatul? Nu are și ea lipsă de jocurile, ce însuflețesc pe copiĭ? Nu are aceleașĭ îmbolduri? Pare-ni-sĕ, ómeniĭ cred, că a desvolta pe-o fată energic trupesce, e țĕrănéscă trébă, și că gingășia e caracteristica feteĭ. Cam acesta este idealul educațieĭ nóstre pentru fete. Și sistemul, pentru ajungerea gingășieĭ acesteia e și potrivit de tot. Dar acésta nu e idealul bărbaților. E drept, că nicĭ lor nu le plac femeile prea bărbătesce crescute, și că o relativă gingășiă, ce are lipsă de protecțiа tărieĭ bărbătescĭ, sĕ cuvine. Dar deosebirea asta resultă de sine din natura genurilor. A o promova *artificial*, e greșélă.

Gimnastica și jocurile libere: „Da ce să facem? Să lăsăm fetele să devină sĕlbatice și dure ca băieții?“ . . . Pare-mi-se, că de asta sĕ tem profesórele; decĭ la fete li sûnt oprite jocurile sgomotóse, care băieților li sĕ îngăduie; credem, pentru ca fetele să nu'și însușéscă obiceiurĭ de-ale băieților. Téma asta e nebasată. Décă sburdălnicia băieților nu-ĭ împiedecă de-a sĕ face bărbați și domnĭ, pe fete le va împiedeca de-a devení femeĭ și dame? La școlă băieții pot fi cât de sburdalnicĭ, ca tineri nu vor maĭ sărí pe uliți ca bróscele, ba vor imita până la ridiculositate pe bărbați. Décă este la băieți astfel, pe fete nu le va stăpâní sentimentul de feciorésca modestiă? Nu aŭ femeile un tact maĭ fin decât bărbații pentru purtarea cu ómeniĭ, esternă? Ér'

ce-i dur și sburdalnic nu sĕ va perde? E neghióbă părerea, că instinctele femeescĭ nu sĕ pot desvolta și fără dresarea profesórelor!

Aŭ căutat ómeniĭ să lecuiască rĕul acesta prin *gimnastică*, fiind mișcarea naturală, liberă, împiedecată. Concedem, că gimnastica e maĭ bună decât nimic, — dar jocurile nu le póte înlocuí pe deplin, căcĭ are defecte. Întâiŭ mișcările formale ale mușchilor nu ofere atâta *variațiă*, câtă ofere jocurile de copiĭ, și astfel mișcarea nu cuprinde egal tóte părțile corpuluĭ, de unde urméză, că unele părțĭ muncesc maĭ mult și obosesc; acésta causéză și o desvoltare neproporționată a singuraticelor părțĭ. Al doilea: *Mulțimea* mișcrilor nu va fi de ajuns din causa împărțireĭ neegale a lor și a lipseĭ de interes, ce ajunge să'țĭ causeze și urît, puse fiind ele în ore fixate de instrucțiă. Întrecerea, ce sĕ observă la băieții orĭ băiete la eserciții, nu e durabilă, cum este plăcerea la jocurĭ. *Firea* eserciților încă e de considerat. Îndată ce începe a plictisí, gimnastica nu maĭ póte avé acelașĭ efect, căcĭ nu ajunge să facĭ mișcările numaĭ; e asemenea uneĭ muncĭ intelectuale, care décă îțĭ place, are și o influență înveselitóre și întăritóre. Cugetă, ce bucuriă îțĭ produce revederea unuĭ amic vechiŭ; cugetă, că mediciĭ recomandă bolnavilor societatea veselă, schimbarea locurilor; scurt dis, sentimentul de plăcere întărește nervii, căcĭ el accelerézĕ mișcarea sângeluĭ, ușuréză funcționarea organelor, și în modul acesta potențéză sănĕtatea, orĭ o readuce. Decĭ interesul copíilor și bucuría lor la jocurĭ e tot atâta de prețuit, ca și mișcările. Gimnastica tocmaĭ nu oferă acest interes. Decĭ dicem: *Mișcările formale sûnt maĭ bune decât nimic*; *sĕ pot folosí*, *dar nu pot înlocuí pe deplin mișcările pretinse de natură*, care și *pentru fete* ca și pentru băieții slujesc bunăstăreĭ trupescĭ.

IV. *Excesul de muncă intelectuală:* Sĕ spune, că generațiile trecute purtaŭ maĭ ușor sarcinile vieței decât noĭ, că sûntem gingășițĭ. Defectele discutate până aicĭ vor fí avênd partea lor la acéstă stare. Maĭ mult decât ele are o rea influență prea multă muncă intelectuală.

Viața modernă cu concurența, ce tot cresce, pretinde și dela bĕtrânĭ și dela tinerĭ multă muncă. Aceștia din urmă fac o școlă maĭ aspră, pentru ca să sĕ pregătéscă pentru ea; astfel sĕ îndoesce rĕul. Părinții nu aŭ parte

de odihnă, muncind să'şi păstreze posiţiile; constituţiile slăbite în modul acesta le moştenesc copiii, carĭ trebuesc să muncéscă tot aşa. Urmările rele sĕ vĕd pretutindenĭ: găsescĭ în tot locul tinerĭ, ce prin studiŭ sĕ ruinézĕ, îşĭ pricinuesc cronice congestiunĭ cerebrale; audĭ de friguri căpĕtate în şcólă prin iritaţiĭ de tot felul, de leşinurĭ la tinerĭ, ce studiază; o tinĕră, crescută în pension cu hrană puţină şi muncă intelectuală multă, are ḑi de ḑi ameţelĭ, ér' copiiĭ ce-aŭ moştenit un creer slăbit, sûnt incapabilĭ de orĭ-ce lucru intelectual, fără să nu ameţéscă. Alt cas: o fată slăbită de studiŭ abia póte face micĭ primblărĭ, are un apetit slab, nu-ĭ priesce carnea, are extremităţile tot-déuna recĭ, chiar şi la căldură, bătaiă de inimă la suiş de trepte, vedere slăbită, crescerea împiedecată şi muşchĭ lânceḑiţĭ, — acestea sûnt urmările, observate tóte la casurĭ reale.

Dar câte casurĭ nu sĕ observă, şi câte nu sĕ atribue altor cause? Şi décă ceĭ deplin desvoltaţĭ nu sûnt în stare să supórte munca, cum vor puté băieţiĭ, ce sûnt maĭ slabĭ! Şi décă maĭ veḑĭ, că modul acesta de instrucţiă sĕ susţine, trebue să te mirĭ, cum de este suferit!

John Forbes dă un esemplu din esperienţele sale. La o şcólă e împărţită vremea astfel:

9	óre	(şi 10 pentru ceĭ maĭ micĭ) în pat.
9	„	. . . . . în şcólă, la ocupaţiĭ.
$3^1/_2$	„	(ceĭ micĭ $2^1/_2$) . . . . . în şcólă orĭ acasă; ceĭ marĭ ocupaţĭ, ceĭ micĭ la joc.
$1^1/_2$	„	. . . . . la masă.
1	„	. . . . . mişcare în aer, la o primblare, şi numaĭ décă vremea e bună, la ora fixată.
24	óre.	

Care sûnt urmările? Slăbiciune, paliditate, indisposiţiĭ. Ocupaţiile acestea intelectuale îndelungate şi negligiarea totală a corpuluĭ pricinuesc nu numaĭ turburărĭ în funcţiunile vitale, ci chiar schilodirĭ. Intre fetele, ce aŭ stat peste doĭ anĭ într'un pensionat aşa întocmit, nu a găsit *Forbes* nicĭ pe una neghiboşată, maĭ mult, orĭ maĭ puţin.*) Acum nu va

*) Dr. *Lorenz* a constatat, într'o prelegere ţinută *érna acésta* în Viena, o adevĕrată *epidemiă de gârboviri la fete*. Dênsul şĭ-a făcut observările în clinicile de chirurgiă ale spitaluluĭ general din Viena, şi găsia causa maĭ puţin în educaţia excesivă intelectuală, şi maĭ mult în negligiarea totală a celeĭ fisice. *B.*

mai fi așa rĕŭ, dar rĕul tot nu a încetat. *Spencer* găsî într'un seminar împărțirea următóre: 8 óre pentru somn, $4^1/_4$ pentru îmbrăcat, rugăciuni, mâncare și odihnă, $10^1/_2$ pentru instrucțiă și $1^1/_4$ pentru esercițiĭ corporale, ce nu sûnt obligate. Sĕ înțelege, că mulțĭ perd roșéța feței, mulțĭ sĕ bolnăvesc, perd apetitul și stomachul mistue rĕŭ, durerile de cap și diarrhöele sûnt continue. Casul e fără îndoială o escepțiă, ce va fi avênd, póte, analogiĭ.

Ciudat este, că pentru băieți micĭ sĕ admite, că munca prea multă intelectuală e stricăciósă, dar pentru tineri nu. Băieții micĭ sĕ pot în chipul ăsta slăbí trupesce, orĭ têmpí, pot și murí, dar legea asta e valabilă și pentru tineri, căci esistă șir și mĕsură în desvoltarea minței. Décă instrucția le observă, e bine; décă nu le observă, décă aduce pe băiat la un grad de desvoltare prea mare în raport cu etatea, pĕcatul sĕ rĕsbună prin defecte tot așa de marĭ, orĭ maĭ marĭ, decât folosul, ce'l are băiatul din cuminția sa. Căcĭ natura socotesce bine; décă-ĭ cerĭ prea mult la un punct, îți detrage la alt punct, ce-aĭ cerut maĭ mult. Ținênd sémă de mersul eĭ, și procurând materialul brut pentru desvoltarea fisică și intelectuală în mĕsura cuvenită, natura ne va rĕsplătí cu un individ bine desvoltat. Décă cauți să mijlocescĭ artificial o desvoltare timpuriă orĭ abnormă a uneĭ părți, ea sĕ va supune, dar trebue să'și neglige alte funcțiuni importante. Corpul are la un moment dat o cantitate mărginită de puterĭ vitale, și pentru că e mărginită, e și imposibil a-ĭ împune o anumită sumă de resultate. Aceste pretensiĭ sûnt la copiĭ și tineri felurite și urgente, cum am arĕtat, unde tractarăm despre hrană. Ce facĭ într'o parte maĭ mult, trebue să scadĭ pentru altă parte.

Scim de pildă, că mistuirea uneĭ mese bogate sgudue tot sistemul, așa că și trupesce și sufletesce obosescĭ și adormĭ dese-orĭ; că prea multă muncă trupéscă slăbesce cugetarea; că după lungĭ călĕtoriĭ cugetarea sĕ lenevesce, de'ți trebuesc dile până să învingĭ lenea; că la țĕranĭ, carĭ lucră tótă viața și cât e diua trupesce, cugetarea e fórte mărginită ș. a., de unde sĕ vede, că prea multă muncă unilaterală produce o stagnare orĭ cădere în alte direcțiĭ. Legea are valóre și când excesul e mic și durător, și când e mare și momentan. Decĭ décă în tinerețe activitatea intelectuală e prea mare, desvoltarea în alte direcțiĭ sĕ împiedecă.

Admitem o muncă a creeruluĭ maĭ puțin escesivă; influența asupra corpuluĭ va fĭ maĭ puțin stricăciósă, corpul rĕmâne ceva maĭ nedesvoltat, orĭ constituția nu-ĭ așa tare. Una din ăste influențe trebue să sĕ ivéscă, căcĭ cantitatea de sânge consumată de creerul muncitor ar circula prin corp; decĭ crescerea corporală a perdut ceva. Prin urmare întrebăm: Câștigul cumpĕnesce cât paguba în casul acesta? Sciința căștigată ne póte rĕsplătí perderea suferită fisicesce?

Déca munca intelectuală e de tot escesivă, urmările sûnt și maĭ serióse, căcĭ sĕ primejduesce și perfecția corpuluĭ și și a creeruluĭ.

Isidore St. Hilaire stabilĭ legea, că între *crescere* și *desvoltare* esistă un antagonism. Crescere însémnă aicĭ *mărirea corpuluĭ în volum*, și desvoltare *perfecționarea constituțieĭ corporale*. Activitatea mare într'una din ăste douĕ direcțiĭ e întovărășită de stagnare în ceealaltă. Esemplu cunoscut este larva și chrisalida. Larva cresce repede, dar constituția generală rĕmâne aprópe egală și când e mare, ca și când e mică. La chrisalidă volumul corpuluĭ nu cresce, dar constituția sĕ desvóltă cu mare vioiciune. Antagonismul e fórte clar aicĭ; la făpturĭ maĭ superióre sĕ observă maĭ greŭ, fiind-că acestea sĕ desvóltă într'o vreme în amêndouĕ direcțiile. Fetele sĕ desvóltă repede la minte și la corp, dar încétă de vreme a maĭ cresce; un băiat sĕ desvóltă maĭ târdiŭ, dar cresce maĭ înalt.

Dar legea de maĭ sus are valóre și numaĭ pentru unele părțĭ ale organismuluĭ. Un organ, ce sĕ desvóltă repede, dela o vreme încétă a maĭ cresce. Așa e și cu creerul. Creerul e la început mare la volum, imperfect în constituțiă; silindu'l să lucre prea vioiŭ, ajunge la o desvoltare înaltă a structureĭ, dar efectul nu întrece mărimea și puterea, ce sĕ ajunge astfel. Acésta e una din pricinile, pentru care copiiĭ copțĭ prea de timpurĭŭ la minte, remân pe loc dela o vreme.

Maĭ rele sûnt urmările munceĭ escesive asupra sănĕtățiĭ; ea ruinéză constituția, slăbesce puterea de viață, bolnăvesce dispositia. Fisiologia a demonstrat, că influența creeruluĭ asupra trupuluĭ întreg e colosal de mare: mistuirea, circulația sângeluĭ, și astfel și celelalte funcțiunĭ sûnt influințate prin iritarea creeruluĭ. D. e. o iritațiă a nervilor opresce de-odată bătaia inimeĭ, apoĭ inima începe a bate

éră încet, îndată-ce iritația încetéză ș. a. Deci un creer prea întrebuințat are o influență paralisătóre asupra corpului. Esemple pentru aceste adevěruri găsim o mulțime.

Toți am simțit bătăi de inimă produse de sentimentul speranței, spaimei, bucuriei; toți scim, că este o legătură între iritațiuni extreme și întreruperi ale activității inimei, ori leșinuri; une-ori aceste iritațiuni aŭ de efect și neorênduelĭ în viscere. Săturarea este o urmare a unor stări sufletescĭ pline de plăcere, ori fórte dureróse; décă după săturare revin întêmplări prea dureróse, ori prea vesele, sĕ întêmplă des, că stomachul aruncă, ce-a primit, ori mistue greŭ de tot. Acest efect îl produc și excesele de muncă intelectuală. Aceste sûnt efecte momentane și violente ale iritărei creerului; iritațiunile maĭ micĭ și îndelungate produc efecte analoge, maĭ puțin violente, dar continue.

Nu-ĭ conclusiă de silogism, ci adevěr, ce dicem; feliuritele grade și forme ale ruinărei trupescĭ sûnt urmări ale acestei activități îndelungate ale creerului. Așa este bolnăvirea inimei, a stomachului, ori a amêndurora de-odată. Putem dar prețuí, ce mare e dauna, ce-o pricinuesce munca prea multă intelectuală băieților și tinerilor. Maĭ mult ori maĭ puțin dărapănă sănĕtatea, dar o dărapănă sigur.

Greŭ blestem sĕ cade dară să aruncăm pe sistemele, ce încarcă pe băieți cu muncă intelectuală escesivă, cu materiĭ de învĕțămênt uriașe. Facem greșală cu *însușirea* de cunoscințe, căcĭ spiritul nu e în stare să primêscă decât o cătățime óre-care; dând prea multe noțiunĭ de rumegat la copiĭ, o parte dispare din memoriă. Acest sistem maĭ produce des și o scârbă de carte, și decĭ și un regres. Să nu uităm apoĭ, că organisarea materiei primite e maĭ de însemnătate decât grămădirea ei; ér' pentru acésta e de lipsă vreme și propriă cugetare. O grămădire prea mare de materiĭ nemistuite produce confusiă.

Dar sistemul acesta e primejdios puterilor fisice, fără de care cunoscințele îți rĕmân nefolosite; apoĭ succesul în lume depinde maĭ mult de putere, decât de voință. Sistemul maĭ e greșit și pentru că cuprinde o falsă apreciare a fericirei în viață. Admițênd, că ar fi un mijloc de norocire, norocul acesta nu cântărește cât sănĕtatea perdută. — Te bucurĭ, décă, fiind bogat, escĭ și bolnav vecinic?

Decĭ noĭ afirmăm, că sistemul acesta e greșit: căcĭ

îți însușesce o sciință, ce-o uiți repede, produce o silă orî scârbă de învețătură, perde din vedere organisarea cunoscințelor, slăbesce puterea de viață, fără de care mintea cât de mare nu-i de nicî un folos, și ruinéză sănětatea.

Femeile sufer mai mult prin acest sistem, căcî băieții îî micșoréză urmările rele prin mai multă mișcare. Mamele caută să le facă plăcute prin instrucția și cultură înaltă, pe care bărbații o caută mai puțin, decât frumseța corporală, suflet bun și sentiment curat.

Cine s'a înamorat de o fată, pentru că vorbesce italienesce, d. e.? Obrajiî roșiî și ochiî rîdětorî atrag; veselia și dispositia bună asemenea. Scurt: dintre feliuritele sentimente, ce sě unesc în inima bărbatuluî, dând nascere dragosteî, sûnt mai puternice cele produse de frumseți corporale, mijlocíi cele produse de preferințe etice, și cele mai slabe sûnt cele produse de perfecția spirituluî, dar și acestea depind mai puțin de cunoscințe, și mai mult de talent firesc: de pricepere ușóră, spirit, deșteptăciune. Cuî ar ḑice, că e rușine pentru un caracter bărbătesc să'l atragă așa lucruri, îî spunem, că nu scie, ce grăesce, punênd la îndoială înțelepciunea întocmirilor dumneḑeescî.

Décă cugetăm, că principalul scop al natureî este fericirea urmașilor, că urmașiî lăsați de un individ cu corp slăbuț sě sting în una orî douě generații; că un corp puternic, și mai fără talente, are o valóre durabilă, căcî talentele sě pot desvolta la generațiile viitóre până în infinit, — înțelegem, ce importantă e direcția instinctuluî amintit. Și tocmaî de aceea e prostiă, să ruinezî trupul femeesc prin muncă mare intelectuală.

Să cultivăm fetele cât sě póte mai mult, dar să nu le sufere corpul, — ce e posibil, — numaî să nu le dăm sciința papagalilor de-a recita fără pricepere; să le desvoltăm judecata, și să sě continue instrucția și în timpul după părăsirea școleî, până la măritiș. —

Educația fisică este defectuósă. Defectele sûnt: *hrană insuficientă, îmbrăcăminte insuficientă, mișcare insuficientă (cel puțin la fete), prea multă muncă intelectuală.*

În vremile vechî și în evul mediŭ sě punea cel mai mare preț pe desvoltarea corpuluî, căcî sě prețuia puterea și curagiul la rěsboiŭ. Aḑî statele sûnt mai pacînice, orî învîng prin puterea spirituluî. Educația a devenit esclusiv intelectuală.

Amêndouĕ direcţiile sûnt false. Noţiunile celor vechĭ trebuesc unite cu cele nouĕ, ca să ne apropiăm de vremea, ce va pricepe, că fiind corpul purtător al spiritului, acesta nu-ĭ permis să sĕ desvólte pe socotéla şi în paguba celuĭalt.

Vremea sĕ va apropia, când ómenii vor pricepe, că îngrijirea sănĕtăţiĭ e o *datorĭă*, că nu li e permis să dispună după plac de trupul lor. Nenorocirile eĭ nu le socotesc de efecte ale vieţeĭ lor pline de viţiĭ şi greşelĭ, ci simplu de casurĭ nenorocite. Beţia e privită drept viţiŭ; alte defecte, ce ruinéză ca şi dênsa, nu!

Tótă greşală împotrivă legilor sănĕtăţiĭ e un *pĕcat fisic*. Când ómenii vor înţelege acésta, vor da educaţieĭ corporale a tinerimeĭ cuvenita atenţiă. *G. I. Bogdan.*

Învĕţămêntul educativ.

(După Dr. G. Fröhlich.)

I.

Interesul multilateral, noţiunea fundamentală a pedagogieĭ

Şcolăriţele unuĭ învĕţător, care mĭ-e cunoscut, îl rugaŭ adese-orĭ la finea prelegerii, ca să maĭ continue puţin cu instrucţiunea. Şcolariĭ Francesuluĭ *Jacotot*, care propunea, — după cum este sciut, — cetitul şi scrisul şi tot învĕţămêntul limbistic în legătură cu povestirea Télémaque de Fénélon, abia aşteptaŭ, ca să între învĕţătorul lor în clasă şi să încépă instrucţiunea. In unele clase sĕ găsesc şcolarĭ singuratecĭ, carĭ întrec pe conşcolariĭ lor prin diligenţă, precum întrec în mărime unele spice din întinsul câmp acoperit cu grâŭ pe surorile lor, şi carĭ şcolarĭ neaşteptând prelegerea învĕţătoruluĭ, învaţă singurĭ de sine după manualul întrodus. Aceste sûnt dovedĭ îmbucurătóre, că şcolariĭ sĕ află într'o stare sufletéscă, care tot-deuna trebue să servéscă de ideal unuĭ învĕţător stăruitor. Décă însă mulţĭ dintre şcolarĭ numaĭ din silă şi fără voiă urméză instrucţiunea, şi salută cu bucuriă sunetul clopotuluĭ, care pune capĕt supĕrăcióseĭ şi obositóreĭ muncĭ şcolare; décă isbucnesc în strigăte de bucuriă, că vre-o óră de prelegere din întêmplare nu sĕ póte ţiné; décă şcolariĭ resólvă lucrările de acasă numaĭ din fricĭ de pedépsă, ér' nu din plăcere: — atunci le lipsesce băieţilor starea aceea sufletéscă îmbucurătóre, şi de

sigur este „ceva putred în statul Danemarcei,“ adecă în școlă, și anume séu în instrucțiune, séu în întocmirile școlare.

Nu ne îndoim, că cu tóte acestea școlarii 'și vor însuși unele cunoscințe și desterități, după cum putem învěța și pe un cățelușu prin multă silă, răbdare și stăruință să esecute unele mișcări neobicinuite.

Dar învěțătura într'astfel de împrejurări este o povară pentru școlari, ér' nu o plăcere și bucuriă. Ea nu le causéză mulțumire și satisfacțiune internă, pentru-că lipsesce din sufletul lor viața și mișcarea, adecă le lipsesce nisuința și stăruința spontaneă spre a învěța și a'și pune la probă puterile, — le lipsesce adecă *interesul*, și cu acesta *elementul educativ, puterea* aceea a instrucțiunii, *care într'u adevěr cultivéză pe om.*

In starea acésta sufletéscă démnă de admirat aflăm noi stéua conducětóre a nisuințelor pedagogului și învěțătorului adevěrat; ea este țînta instrucțiunei pedagogice și punctul de începciare al crescerei. Astfel noțiunea interesului este *noțiunea cardinală a pedagogiei scientifice.*

Să ne ocupăm acum ceva mai de aprópe cu noțiunea „*interes*“, fiind-că cunóscerea ei mai de aprópe este pentru învěțător tot atât de instructivă, precum este de folositóre pentru pracsa școlară.

După cele dise mai înainte, *să înțelege sub interes starea accea sufletéscă a unei persóne, în urma căreia îndeletnicirea cu un lucru îi causéză plăcere și o îndemnă la lucrare spontaneă.*

Să dicem, că unui școlar i sě propune cetitul. Décă școlarul cetesce în școlă bucuros și acasă sě esercitéză în cetit, cât sě póte de mult și de des, atunci dicem, că el are interes pentru acest obiect. Décă școlarul are interes pentru Botanică, cunóscerea plantelor îi face bucuriă; el le privesce cu atențiune și cu de-amăruntul de câte orî i sě dă ocasiune; le cresce, le cultivă, le caută, le adună etc.

Dar trebue să cercetăm interesul încă și mai de aprópe.

Pentru-ce are deșteptarea și cultivarea interesului preț mare pentru pedagogiă? . . . Pentru-ce este el pentru instrucțiune cel dintâiu și cel mai de aprópe scop? — Fiind-că din interes sě nasce *voința*, precum sě nasce fructul din flóre, și a influința asupra voinței este scopul ultim al învěțămêntului educativ. Décă un copil are interes pentru o persónă séu pentru un lucru, el își pune o țîntă și cércă să o ajungă prin óreșî-care mijlóce.

A'şĭ pune o ţîntă şi a întrebuinţa mijlóce pentru a ajunge la acéstă ţîntă nu este alt-ceva, decât a *voí* ceva serios.

Décă fiul unuĭ agronom are în şcólă interes pentru Economia raţională, după-ce sĕ va reîntórce acasă, va *voí* să întocméscă bunul tatăluĭ sĕŭ conform învĕţăturilor câştigate. Décă un şcolar are în Fisică interes pentru legile natureĭ, veḑênd vre-o maşină, care sĕ baséză pe legile cunoscute, el va *voí* s'o cunóscă maĭ de aprópe. Interesul, ce are un copil pentru ómenĭ şi animale, va deştepta în el propusul de a le scăpa din pericul şi a le da ajutor în cas de lipsă. — Dar numaĭ *un interes curat* are acest preţ pentru voinţă.

Un copil are interes pentru musică, fiind-că tatăl sĕŭ îĭ dă pentru fiesce-care lecţiune musicală o piesă de 10 cr. Acesta este *interes egoistic*, şi, fiind-că el este îndreptat în linia primă spre câştig, şi numaĭ în linia a doua pentru musică, — este un *interes mijlocit.*

Interesul nostru, pe care educătorul şi'l pune ca ţîntă, este neegoistic, nemijlocit sĕŭ curat. Interesul acesta sĕ baséză pe o plăcere şi mulţumire internă pentru musică.

Interesul este, ce e drept, isvorul voinţeĭ, dar el nu este nicĭ decât o dorinţă. Dorinţa voiesce să tragă obiectul la sine, să pună mâna pe el, să dispună de el; ea cércă să ajungă ceva cu impetuositate; interesul însă este liniştit, el sĕ bucură şi numaĭ cunoscênd lucrul.

Décă un copil doresce un mĕr dintr'un pom din grădină, el voiesce să'l aibă în posesiunea sa şi să guste din el, şi décă i sĕ pun pedecĭ, el nisuesce să ajungă la mĕĭ în mod impetuos. Numaĭ după-ce dorinţa luĭ este satisfăcută, sĕ liniştesce.

Copilul, care are interes pentru mĕr, voiesce numaĭ să'l privéscă şi să sĕ bucure de el în linişte; el nu voiesce să'l aibă, să pună mâna pe el, şi este deja împăcat şi décă nu'l posede şi nu póte dispune de el. Din interesul acesta sĕ póte desvolta fără îndoială şi o voinţă, d. e. hotărîrea de a ajuta mĕruluĭ, ca să sĕ desvólte pe deplin.

Tóte treĭ: *dorinţa*, *interesul* şi *voinţa* aŭ un semn comun, adecă funcţiunile aceste spirituale sûnt un fel de simţire şi de nisuinţă, şi din causa acésta sûnt *contrarul indiferentismuluĭ*. Dar voinţa este o nisuinţă maĭ mare şi maĭ

înaltă, decât dorința; ea se basézá pe o chibsuire matură, pe o alegere, și lucrul, spre care nisuesce, îl ține de *realisabil.*

Dorința, care este o stare sufletéscă neliberă, o avem comună cu animalele; voința, care este o nisuință împreunată cu ideia realisării, o are numaĭ omul.

Interesul, despre care este vorba, nu constă numaĭ din *o interesare* trecétóre pentru un obiect, ca d. e. pentru o scire locală, pentru o noutate jurnalistică, pentru o glumă séŭ o anecdotă; interesul nostru este o stare sufletéscă *durabilă*, o stare sufletéscă, care *ține timp maĭ îndelungat.*

Pretensiunea didactică de a deștepta interesul, nu este așa-dară identică cu pretensiunea de a *face instrucțiunea interesantă.*

Un învĕțător póte face óra sa de prelegere interesantă, arătând școlarilor chipurĭ și tot felul de lucrurĭ drăgălașe, istorisind tot felul de glume și păcălituri, — acésta nu o putem reproba, fiind-că purcederea acésta în tot casul este maĭ bună, decât a face pe școlarĭ să li sĕ urască; — dar că prin o astfel de purcedere învĕțătorul deștéptă deja în școlarĭ o plăcere *statornică* față de obiect, *un zel* de învĕțare, care sĕ estinde și afară de óra de prelegere, acésta ne permitem a o trage cu tot de-adinsul la îndoială.

Esplicările de maĭ sus, menite a clarifica maĭ de aprópe noțiunea interesuluĭ, credem a fí de ajuns pentru scopul nostru. Să recapitulăm:

Interesul este o stare sufletéscă, care constă în plăcerea de a sĕ ocupa cu un lucru séŭ cu o persónă și în nisuința progresivă și spontaneă (el constă așadară 1. din un *sentiment* și 2. din o *nisuință*)

Interesul trebue să fie neegoistic, nemijlocit séŭ curat, și după cum am vĕdut maĭ în urmă, *durabil. Din el sĕ nasce voința, dar el nu este voință, și nu este nicĭ dorință.*

Să privim acum diferitele clase de interese.

Deja din cele espuse până aicĭ s'a putut vedé, că putem avé interes pentru diferite obiecte. Unul are interes pentru musică, altul pentru arta dramatică, un al treilea pentru Zoologiă, un al patrulea pentru Istoriă, un al cincilea pentru Agronomiă și Grădinărit, etc. etc.

Psichologia exactă însă nu clasifică interesele după singuraticele obiecte, ci după funcțiunile spirituale, pe care

le pune în mișcare, și deosebesce astfel: 1. *Interesele cunoscinței* (adecă interesul *empiric*, *speculativ* și *estetic*), și 2. *Interesele simpatiei séŭ ale inimei* (adecă interesul *simpatetic*, *social* și *religios*).

Să lămurim acum aceste diferite clase de interese mai de aprópe.

Acela, care cuprinde bucuros obiectele esperienței, așadară care apreciéză faptele din istoriă și evenimentele din viața practică, are *interes empiric* (= o nisuință nobilă spre sciință.)

Acela, care are acéstă nisuință, voiesce a lărgí înainte de tóte cercul cunoscințelor sale concrete. Décă reflectéză asupra acestor cunoscințe și cercetéză scopul și mijlócele, causele și efectele, temeiul și urmările lor etc., atunci are *interes speculativ*.

Décă cercetăm că placu-ne, séŭ nu, obiectele după înfățișarea lor esternă, că sûnt ele frumóse séŭ urîte, atunci e vorba de *interesul estetic* (= gust.)

Décă mĕ gândesc la persóne singuratice, d. e. la mama mea, la fratele meŭ, la amicul meŭ; décă mĕ bucur și mĕ întristez împreună cu eĭ, atunci am *interes simpatetic*. *Interesul*, ce'l am pentru societăți, d. e. pentru o comună, pentru biserică, pentru școlă, pentru stat séŭ pentru vre-o reuniune, séŭ *simțul comun*, sĕ numesce *interes social*; ér' bucuria ce o am, cunoscênd pe Dumnedeŭ, iubirea față de Dumnedeŭ, sĕ numesce *interes religios*.

Unii învețători vor da din cap la audul acestor cuvinte și vor dice: „Ce mĕ interesézĕ pe mine aceste sucituri și învârtituri de ale învețaților? . . . In școla mea poporală, între copiii de țĕrani și de lucrători nu am de a face nimic cu aceste lucruri înalte! Eŭ sûnt mulțumit, décă copiii acești proști învață puțin a cetí, a scrie și a socotí, și décă 'și însușesc câte-va învețături creștinesci!“

Mai încet frate! . . . Tu n'ai drept. Tóte aceste interese le affi în sufletul orĭ și cărui om, cât de puțin desvoltat. Le affi tot atât de bine în pieptul unui școlar sĕrac dela țĕră, ca și în pieptul unui student bogat. Deștéptă-le numaĭ, atîță plăcere și putere spre învețătură, arată școlarilor tĕi isvórele sciinței, și atunci nu veĭ avé lipsă, să le prelegĭ în lecțiunĭ deosebite tot, ce voiescĭ să scie; eĭ vor învĕța din îndemnul lor propriŭ și de sine.

Déca povestescĭ în ora de Istoriă şi de Istoria biblică cu însufleţire şi interesant; déca escĭ măiestru în descrierea ţĕrilor şi oraşelor, atuncĭ deşteptĭ în şcolariĭ tĕĭ interesul empiric, şi eĭ sĕ vor instrua cu plăcere maĭ departe prin cetit. Déca deşteptĭ în eĭ cugetarea, adecă déca îĭ aducĭ acolo, ca să pótă rostí o judecată şi să facă conclusiunĭ; déca întrebĭ d. e. la istorisirea espediţiuneĭ luĭ Napoleon în Rusia, din care cąusă n'a isbutit acésta espediţiune? — déca le desfăşurĭ scopul, ce şi l'a propus Napoleon şi mijlócele, care le-a întrebuinţat; déca întrebĭ, care aŭ fost motivele lucrăriĭ, etc. — atuncĭ cultivezĭ interesul speculativ. Déca în Istoria biblică facĭ pe şcolarĭ să'şĭ pronunţe displăcerea lor morală asupra fapteĭ luĭ Avisalom şi plăcerea morală asupra fapteĭ luĭ Avraam, atuncĭ deşteptĭ în eĭ interesul moral, etc.

Tóte aceste interese libere sûnt isvóre nesecabile ale puterĭĭ spirituale. De aceea pretinde pedagogia scientifică, ca să nu sĕ cultiveze numaĭ un singur interes, ci *să sĕ cultiveze după putinţă tóte de o potrivă,* pentru-ca şcolarul să nu sĕ cultive unilateral, ci *multilateral.*

Astfel am fĭ ajuns cu încetul la preceptul fundamental al pedagogieĭ scientifice. El este: *Scopul cel maĭ de aprópe al instrucţiunĕ este a cultiva armonic interesul multilateral.* In preceptul acesta sĕ cuprinde elementul educativ al învĕţămêntuluĭ.

Invĕţămêntul educativ este aşa-dară formarea cercului de cunoscinţe, cu scop de a cultiva interesele maĭ înalte de o potrivă. Scopul cel maĭ apropiat, ce'l urmărim aicĭ, este, a cultiva pe elev multilateral, pentru a puté servĭ diferitelor scopurĭ culturale posibile, şi a pune voinţeĭ luĭ o basă maĭ mare; ér' *scopul ultim* este a forma prin interes o voinţă morală firmă, adecă un *caracter moral.*

Interesul este aşa-dară *legătura între partea teoretică* (pricepere, cercul cunoscinţelor) *şi între partea practică a învĕţămêntuluĭ* (voinţă şi lucrare).

Sĕ nasce acum întrebarea: *In ce mod şi prin ce mijlóce este a sĕ deştepta şi a sĕ nutrí interesul?* —

Acésta este o întrebare fórte însemnată, care merită a servĭ ca obiect de meditaţiune, de scrutare continuă, şi al uneĭ esaminărĭ propriĭ conscienţióse pentru orĭ-care învĕţător şi bărbat de şcólă. Să ne întrebăm cu mâna pe inimă,

décă o-am resolvat în mod mulțumitor în teoriă și în pracsă? . . . Aicĭ dăm numaĭ câte-va indigitărĭ.

Pentru cultivarea interesuluĭ sĕ recere maĭ întâiŭ, ca materialul de instrucțiă să fie acomodat gradului de desvoltare al tinerimeĭ, să fie ales cu grijă și să fie predat bine; sĕ recere apoĭ ca lucrurile nouĕ să le aducem în legătură cu cele cunoscute; sĕ recere, ca cunoscințele, ce le dăm școlarilor, să stea în legătură strînsă unele cu altele, și să le aducem într'un sistem; sĕ recere, ca să nu le dăm în mĕsură prea mare, să lăsăm școlarilor timp pentru formarea noțiunilor, și după órele de instrucțiă să fie pause potrivite; sĕ maĭ recere apoĭ ca prelegerea să fie plină de viață și cuprinzĕtóre; sĕ recere vioiciune spirituală din partea învĕțătoruluĭ.

Interesul sĕ produce cu deosebire prin un cerc de cunoscințe, care staŭ în strînsă legătură unele cu altele, sûnt bine aranjate, estinse, și care prin meditare repetită asupra lor s'aŭ ridicat la un grad mare de *claritate*. Din o materiă neînsemnată, d. e. din o istorisire séŭ descriere mică, după cum sĕ găsesc în cărțile de cetire, nu sĕ póte desvolta nicĭ un interes; dar cu mult maĭ bine sĕ póte desvolta din un întreg maĭ mare, ca d. e. din istoria patriarchilor, din istoria luĭ Robinson séŭ din istoria rĕsbóielor Grecilor cu Perșiĭ, și din materialul geografic și istorico-natural, ce stă în legătură cu acestea.

Cu cât sûnt cunoscințele nóstre prelucrate maĭ multilateral și împreunate în grupe și șiruri maĭ puține și marĭ, care staŭ în legătură strînsă unele cu altele, cu atât avem o privire maĭ ușóră preste ele și cu atât maĭ bucuros le percurgem. Décă ne mișcăm maĭ ușor în cercul cunoscințelor nóstre, simțim o bucuriă maĭ mare față de comóra nóstră spirituală, ne ocupăm bucuros cu ea, îĭ atribuim un preț și cercăm s'o înmulțim, adecă *căpĕtăm interes pentru cercul cunoscințelor nóstre.*

Un punct însemnat cu privire la interes este raportul, în care sĕ află el față de singuraticele studiĭ. In genere sĕ póte dice, că interesul stă în raport cu singuraticele studiĭ ca mijlócele cu scopul. Studiile sûnt menite ca să cultiveze diferitele interese.

La punctul acesta pedagogia nu póte încunjura întrebarea: Cu ce putere și în care mĕsură pot influința deo-

sebitele obiecte de învĕțămênt asupra singuraticelor interese?

Și aicĭ nu putem da decât numaĭ unele indigitărĭ.

Computul este un mijloc fórte bun pentru a desvolta cugetarea, séŭ, ca să ne esprimăm în limba Pedagogieĭ scientifice, el este un mijloc pentru de a cultiva interesul speculativ. *Sciințele naturale*, întru cât ne indémnă a privi și a observa obiectele din natură, desvóltă interesul empiric; întru cât deștéptă în noĭ simțul frumosuluĭ, desvóltă interesul estetic, ér' întru cât ne provócă la meditațiune, desvóltă interesul speculativ, adecă sciințele naturale desvóltă în genere interesele *cunoscinței*. Dar care obiect póte cultiva *tóte* interesele, și în prima linĭă interesul simpatieĭ? — Acesta este *istoria* în înțelesul cel maĭ larg, adecă tóte istorisirile potrivite și basate pe adevĕr, înțelegându-sĕ aicĭ chiar și poesia.

De aceea istoria pentru învĕțămêntul educativ este de cel maĭ mare preț.

II.

Atențiunea și învĕțarea. Percepțiunea și apercepțiunea.

De mare însemnătate pentru învĕțămêntul educativ este deșteptarea atențiuneĭ involuntare și învĕțarea basată pe legĭ psichologice. Să privim acum aceste însemnate puncte maĭ de aprópe și maĭ cu temeiŭ.

Să rĕspundem maĭ întâiŭ la întrebarea: *Ce este atențiunea?*

Eŭ am primit douĕ sciriĭ neplăcute: am perdut o parte mare din avere, și scumpa mea mamă s'a bolnăvit rĕŭ. Tóte cugetele mele sûnt ocupate cu scirile acestea. Intr'aceea un amic al meŭ, care locuiesce în vecinătate, vine la mine, ca să mĕ întrebe de sfat, cum să'și întocméscă casa sa de noŭ zidită. El îmĭ arată posiția, mărimea caseĭ și încăperile, ce se află în casă. Eŭ îmĭ daŭ tótă silința de a'l urmărí, dar nu'mĭ este cu putință. Am audit vorbele luĭ numaĭ pe jumĕtate, o ideiă despre casa luĭ nu mĭ-am putut câștiga, și astfel nicĭ nu-ĭ pot rĕspunde la întrebările, ce mi le pune. Gândul meŭ era îndreptat cu totul la scirile primite; îmĭ închipuiam perderile suferite, și inima mea sbura la patul mameĭ mele bolnave. Nicĭ alte lucruriĭ nu'mĭ succedeaŭ, cum sĕ cuvine. Voiam să rĕspund la o epistolă,

ce o primisem, dar uitaĭ să scriŭ pe adresă locul adresatuluĭ; cu un cuvênt, *eram distras;* consciința mea era împărțită, mĕ aflam într'o stare contrară stării de atențiune, de óre-ce acésta constă în ațintirea cugetelor asupra unuĭ punct, asupra unor anumite ideĭ, adecă atențiunea este o *concentrațiune a consciinței.*

După câte-va dile primesc scirea îmbucurătóre, că perderile suferite mi s'aŭ rebonificat și că mama mea s'a reînsănĕtoșat. Amicul meŭ îmĭ maĭ descrie casa sa nouă încă odată; acum îmĭ câștig despre casa luĭ o ideiă clară, și îĭ daŭ sfatul, ca să'și alegă partea despre méḑă-ḑi din etagiul prim, care este spre grădină, ca locuință, și acésta să și-o întocméscă așa și așa etc., acum *sûnt cu atențiune.*

Când sûntem distrași, unele ideĭ trec repede și neobservate prin mintea nóstră, nu ni le asimilăm; ideile nu întră în consciința nóstră, și noĭ nu le păstrăm. Când sûntem atenți, ideile ajung în noĭ la und grad de claritate, noĭ ni le asimilăm; ideile devin o comóră a nóstră, sĕ prefac în sciință și le păstrăm în minte. Décă sûntem cu mare atențiune, ne adâncim așa de tare în anumite noțiunĭ séŭ cugetărĭ, încât trecem cu totul cu vederea lucrurĭ, care sĕ petrec în jurul nostru și în noĭ, și nu ne putem forma despre ele nicĭ o intuițiune. Învĕțătorul esplică d. e. mașina electrică și esperimentéză cu ea. Școlarul atent este așa de cuprins de acésta, încât nicĭ nu bagă în sémă flecărirea vecĭniculuĭ sĕŭ, poznele și observațiunile luĭ glumețe, strigătul de pe stradă, și că cuptorul din școlă a început a fumega. Un învĕțat sĕ adâncesce atât de tare în studiul sĕŭ, d. e. în Istoria vechiă, încât nicĭ nu observă, că servitorul a deschis într'aceea ușa odăiĭ și a pus jurnalele nouĕ pe masa de scris.

Atențiunea sĕ póte stêrnĭ séŭ prin obiecte esterne, séŭ prin procese spirituale; prin representațiunĭ, prin judecățĭ și șirurĭ întregĭ de cugetărĭ, adecă ea póte fĭ *sensuală séŭ intelectuală.*

Mergem d. e. nóptea la primblare și dăm curs liber gândirilor nóstre. Nicĭ un obiect estern nu ne atrage atențiunea nóstră. Dintr'odată însă vedem o zare de foc pe cer. Ne întórcem spre partea, în care vedem lumina; vedenia acésta ne cuprinde atât de mult, încât mergem óre întregĭ în direcțiunea aceea, până când aflăm, că arde o șură din-

tr'un sat. In casul de față activitatea nóstră spirituală a fost *atenţiune sensuală.*

„In 28 Noembre 1877", — îmĭ istorisia ŭn prietin din România, — „lucram cu mare zel în școlă. Toți ascultam cu cea maĭ mare atenţiune la cuvintele profesoruluĭ. Dar dintr'odată sĕ deschide ușa claseĭ, și servitorul strigă: Plevna a căḑut și Osman pașa este prins! . . . . Astăḑĭ nu maĭ pot fĭ prelegerĭ! — Noutatea acésta cuprinse atât de mult atenţiunea miceĭ societăți școlare, încât nicĭ vorbă nu maĭ putea fĭ de instrucţiă și învĕțare, chiar décă servitorul nu ar fĭ adaus cuvintele, că în ḑiua aceea nu sĕ maĭ pot ținé prelegerĭ." — Aicĭ n'a fost atenţiune *sensuală*, ci *atenţiune intelectuală*, adecă sufletul școlarilor a fost îndreptat asupra unuĭ *lucru curat spiritual*, (ideĭ, judecăți, șirurĭ de cugetărĭ).

Pentru de a puté înțelege și maĭ bine esența atenţiuneĭ, trebue să maĭ facem încă o însemnată clasificare a eĭ. Intrebaĭ odată pe un învĕțător, în a căruĭ óră copiiĭ eraŭ atenți și liniștiți: „Cum stêrnescĭ Dumnea-ta atenţiunea acésta la copiĭ?" — și el îmĭ dete rĕspunsul: „Indată-ce observ, că vre-un copil nu este atent, că flecăresce etc., mĕ duc încet la el și-ĭ lepșesc o palmă preste fălcĭ, de-ĭ scânteiază ochiĭ, și continuŭ maĭ departe în liniște cu instrucţiunea, ca și când nu s'ar fĭ întêmplat nimic — *probatum est!*" Purcederea acésta a fost de sigur cu totuluĭ tot nepedagogică și neadmisibilă, și ea n'a provocat atenţiune adevĕrată. — Un alt esemplu. D-l profesor este astăḑĭ în prelegerea sa fórte plicticos și sarbĕd. El descrie cu deamĕruntul în istoria unuĭ rĕsboiŭ fiesce-care persónă, chiar și cele maĭ neînsemnate, și fiesce-care localitate, unde s'a petrecut vre-o faptă; acţiunea merge ca cu carul cu boĭ, eŭ nu maĭ pot fĭ atent, dar îmĭ daŭ tótă silința de a urmărĭ maĭ departe prelegerea luĭ, fiind-că n'aș voĭ să perd firul povestireĭ. — In amêndouĕ cásurile atenţiunea este *silită* séŭ *arbitrară;* în casul dintâiŭ ea a fost silită de o voință strĕină, în casul al doilea de voința nóstră propriă.

Contrast la esemplul premergător: Unĭĭ povestitorĭ de basme sciŭ să povestéscă atât de atrăgĕtor și interesant, încât sĕ adună de bună voiă tinerĭ și bĕtrânĭ în jurul lor și îĭ ascultă cu atenţiune óre întregĭ (= *atenţiune liberă, nesilită* séŭ *involuntară*).

La atenţiunea silită ne îndreptăm tot interiorul nostru

asupra unuĭ obiect, fiind-că *voim noĭ*, séŭ fiind-că *trebue să voim:* la atenţiunea liberă *sûntem atraşĭ* cătră unu obiect, care deştéptă în noĭ bucuriă şi plăcere.

Sĕ nasce acum întrebarea, care atenţiune este maĭ de valóre pentru instrucţiune? — De sigur, că *atenţiunea liberă, involuntară;* în punctul acesta nu póte încăpé nicĭ o îndoială. Şi pentru-ce? Fiind-că numaĭ prin acésta sĕ póte deştepta şi cultiva interesul, aşa-dară numaĭ prin atenţiunea liberă sĕ *póte ajunge scopul cel maĭ apropiat şi maĭ însemnat al învĕţămêntuluĭ.* Atenţiunea involuntară este călĕuzul cel maĭ sigur, care ne conduce la interes.

Dar acéstă atenţiune involuntară sĕ póte îndrepta séŭ asupra uneĭ ideĭ singuratice — şi atuncĭ sĕ numesce *atenţiune primitivă,* séŭ sĕ póte îndrepta maĭ departe şi asupra însuşireĭ (aproprieréĭ) şi sistemisăreĭ formale a ideilor nouĕ în spiritul nostru, aşa-dară şi asupra împreunăriĭ ideilor nouĕ cu cele deja cunoscute séŭ câştigate, şi atuncĭ sĕ numesce atenţiune *însuşitóre* (*aperceptivă*). Numaĭ primirea ideilor nouĕ sĕ numesce *percepţiune,* însuşirea (asimilarea) şi împreunarea ideilor nouĕ cu cele vechĭ şi cunoscute, şi prelucrarea lor sĕ numesce *apercepţiune.* Fiesce-care ideiă trebue să fie maĭ întâiŭ primită şi apoĭ pusă în ordine. Apercepţiunea este un grad maĭ înalt al activităţiĭ spirituale, decât percepţiunea.

Să lămurim cestia acésta prin un esemplu. Să presupunem, că am vĕdut pentru prima dată un tigru într'o menageriă. Eŭ îl privesc cu de-amĕruntul, observ capul luĭ rotund, dinţiĭ luĭ, privirea luĭ înfocată, brâncile puternice, corpul luĭ cilindric, blana împestriţată frumos, códa luĭ lungă şi pĕrósă, privesc marimea luĭ etc., cu un cuvênt îmĭ câştig maĭ întâiŭ o intuiţiune, şi după aceea o ideiă despre tigru corĕspunzĕtóre intuiţiuneĭ. In mine sĕ petrece acum lucrarea spirituală a percepţiuneĭ, şi atenţiunea mea este numaĭ primitivă. Dar eŭ nu mĕ opresc aicĭ, ci merg un pas maĭ departe şi mĕ întreb: Unde, în ce loc al magazinuluĭ capuluĭ meŭ să aşez eŭ ideea „tigru"? La care grupă de ideĭ, pe care le posed, aparţine ea? Atuncĭ îmĭ aduc aminte, că tigrul are înfăţişarea mîţeĭ (pisiceĭ) de casă, séŭ a mîţeĭ sĕlbatice, séŭ a leuluĭ. Numaĭ acum îmĭ însuşesc eŭ bine ideia „tigru", asĕmĕnând cu ea ideile acestea cunoscute şi generalisându-le; eŭ le asimilez şi le aşez provĕdute cu o

etichetă, ca și mărfurile unuĭ negustor, la locul cuvenit în spiritul meŭ. Prelucrarea acésta a ideiĭ „tigru“ sĕ numesce *apercepțiune*, și îndreptarea sufletuluĭ meŭ asupra eĭ sĕ numesce *atențiune aperceptivă*.

Procesul acesta nu este nicĭ de cum greŭ de înțeles. Fiesce-care copil cât de mic percurge acest proces spiritual, fără ca să'și dea sémă despre acésta. Décă vede un copil de patru anĭ pentru prima dată un măgar, și strigă: „Uite, ce cal mic și drăgălaș!“ el *apercipézĕ*; pentru-că el a vĕdut până acum caĭ, dar n'a maĭ vĕdut măgarĭ. Ideia acestuĭ din urmă i sĕ pare înrudită cu ideia „cal“, și el le așédă în spiritul sĕŭ împreună.

Invĕțarea nu este alt-ceva decât un proces de percepțiune și apercepțiune, și problema învĕțătoruluĭ este a le sprijini pe amêndouĕ, ca să sĕ formeze ideĭ clare, și acestea să sĕ împreune în mod potrivit cu cele vechĭ. *Pentru-că spiritul percepĕtor nu face alt-ceva, decât primesce în sine nutremênt spiritual; cel apercepĕtor însă mistue acest nutremênt spiritual și astfel sĕ póte desvolta.* Cu cât are cine-va putere maĭ mare de apercepțiune, cu atât maĭ mare este cultura luĭ psichică.

Acum voim să dăm cetitorilor noștri o însemnată întrebare spre meditare: *Cum sĕ deștéptă maĭ bine atențiunea, și anume maĭ întâiŭ atențiunea primitivă, și apoĭ atențiunea însușitóre (aperceptivă)?*

Să ne întrebăm maĭ întâiŭ, prin ce nu sĕ deștéptă atențiunea, ci să năbușesce?

a) Precepte sigure pentru năbușirea atențiuneĭ primitive sûnt:

1. Vorbesce, cât sĕ póte de încet, sec și plictisitor.
2. Instruézĕ în mod abstract.
3. Desvóltă pe larg materia, estinḑêndu-te asupra tuturor amĕnuntelor.*)
4. Sucesce și învêrtesce instrucțiunea dintr'un obiect timp prea îndelungat și dă teme prea multe.

b) Atențiunea aperceptivă sĕ năbușesce maĭ sigur, décă nu scim să instruăm în mod interesant și dăm școlarilor astfel de lucruri nouĕ, pentru care în mintea lor nu sĕ află nicĭ cel maĭ mic punct de încopciare, adecă nu sĕ află nicĭ o ideiă asemenea celor nouĕ.

*) Zamă lungă, ca s'ajungă.

Din acestea putem vedé, care sûnt mijlócele și căile, prin care putem provoca atențiunea. La locul acesta vom arĕta numaĭ unele din ele.

Ad a) Atențiunea primitivă sĕ deștéptă: décă espunem materialul în mod intuitiv, viŭ și lămurit; décă instrucția este plină de spirit și de viață; décă luăm în considerare noutatea sensațiunilor, și facem ca elevii să fie tot-deuna accesibilĭ pentru ideĭ nouĕ, adecă décă sûntem cu mĕsura recerută, facem pausele de lipsă, décă încunjurăm contrastele prea marĭ între lucrurĭ, ce sĕ succed unele pe altele (d. e. descrierea uneĭ lupte si a uneĭ ceremoniĭ bisericescĭ); apoĭ décă după ideĭ, care provócă puternice mișcărĭ spirituale, (ca d. e. rĕstignirea luĭ Christos), sĕ face o mică pausă, înainte de a trece la lucrurĭ disparate, adecă cu totul deosebite, d. e. la Socotélă séŭ Geometriă.

Ad b) Atențiunea însușitóre séŭ aperceptivă sĕ deștéptă, décă pregătim bine materialul de propunere, și acésta sĕ face în mod maĭ corĕspundĕtor prin *învĕțămêntul analitic*, adecă prin un învĕțămênt, care deștéptă în elevĭ ideile deja cunoscute și înrudite cu cele nouĕ, le desface în părțĭ (le analiséză), le îndréptă și le întregesce: atențiunea aperceptivă sĕ provócă maĭ departe prin aceea, că ținem pe școlarĭ în încordare, predându-le lucrurile nouĕ în părțĭ séŭ despărțĕminte, și prin aceea, că facem, ca să ia și eĭ parte activă la instrucțiune, folosindu-ne la propunere de forma de dialog.

Un amic al fóeĭ.

Lecțiunĭ practice din fisică

pentru aniĭ din urmă aĭ școleĭ primare.)*

Lecțiunea a V.

4. Porositatea.

I. Planul lecțiuneĭ.

1. Repețirea lecțiuneĭ premerse.
2. Observațiunĭ și esperimente asupra porosităților corpurilor și cunóscerea acesteĭ noțiunĭ.
3. Aplicarea eĭ.
4. Repețire.

*) Vedĭ Nriĭ, 2, 6, 16 și 17.

II. Lecțiunea însași.

1. Care însușire a corpurilor sĕ numesce divisibilitate? Ce numim molecule? Din ce constă fie-care corp? Care corpurĭ sĕ numesc solide? — fluide? — gazóse? Cum sĕ numesc aceste treĭ stărĭ ale corpurilor? Numesce maĭ multe corpurĭ, carĭ îșĭ schimbă starea lor de agregațiune? ș. a.

2. Décă vĕ uitațĭ bine la buretele acesta, cu care ștergem tabla, vedețĭ prin el o mulțime de găurele, unele maĭ marĭ altele maĭ micĭ. La ce corpurĭ sĕ maĭ pot vedé astfel de găurele N? (La pâne, la cașul dospit.) Găurelele acestea, care le vedem la burete, la pâne, la cașul dospit ș. a., sĕ numesc *porĭ*. — Cum am ḍis B. că sĕ numesc găurelele acestea? Spune și tu P! Ce numim porĭ S? La unele corpurĭ sĕ pot vedé bine poriĭ și cu ochiĭ liberĭ, la altele nu. Nu sĕ pot vedé poriĭ cu ochiĭ liberĭ d. e. la sticlă, la lemn, la apă, la aer, la pele ș. a. Să vedem însă décă aŭ și acestea porĭ, séŭ nu. Unĭ din voĭ vor fi băgat de sémă, că décă stă într'o sticlă petroleŭ maĭ mult timp, petroleul începe a străbate pe încetul prin sticlă, sĕ adună apoĭ în picăturĭ și pică jos. Sticla dară încă are porĭ, căcĭ altmintrelea n'ar puté străbate petroleul prin ea. Sĕ pot vedé însă aceștĭ porĭ cu ochiĭ R? (Nu.) Așa este, pentru-că poriĭ dela sticlă sûnt fórte micĭ séŭ fórte *finĭ*. — Cum am ḍis că sûnt poriĭ dela sticlă E? Acum C? ș. a. Décă pic eŭ puțină apă pe lemnul acesta, ce observĭ S? Curge apa jos, séŭ nu? (Nu.) Ce s'a întêmplat însă cu ea? (A întrat în lemn.) Vino D. afară, și cércă și tu, punênd pe lemn cernélă, în loc de apă! (Sĕ întêmplă.) Ce s'a întêmplat cu cernéla? (A străbătut în lemn.) Pe unde a străbătut ea în lemn? (Prin poriĭ luĭ.) Ce vedem dară de aicĭ? (Că și lemnul are porĭ.)

Décă umplem o beșică cu apă și apăsăm după aceea puțin d'asupra eĭ, vedem că ea sĕ turtesce puțin. Asta numaĭ așa sĕ póte pricepe, că prin apăsare părticelele apeĭ s'aŭ apropiat maĭ tare unele de altele, adecă poriĭ eĭ s'aŭ micșorat. Ce vedem de aci B? (Că și apa are porĭ.) In poriĭ apeĭ sĕ află aer? Décă în apa din rîurĭ și din lacurĭ n'ar fi aer, atuncĭ pescĭĭ și alte făpturĭ cu viață din ele n'ar puté trăĭ. In locul apeĭ însă să băgăm acum aer și să repetăm apoĭ lucrarea ca și cu apa. (Sĕ întêmplă.) Ce aĭ observat F? (Că și acum s'a turtit puțin bĕșica.) Și ací părticelele de aer prin apăsare s'aŭ apropiat maĭ tare unele de altele, micșorându'șĭ adecă poriĭ. De ací sĕ vede, că și aerul are porĭ. De asemenea fumul, când sĕ împrăștie prin aer, străbate prin poriĭ luĭ; altmintrelea nu s'ar puté împrăștia. Pelea nóstră încă are o

mulțime de porĭ, căcĭ altmintrelea cum ar puté eșĭ sudórea din noĭ prin ea? In lume nu sĕ află nicĭ un corp, care să nu aibă porĭ. De aceea ḑicem, că *tóte corpurile aŭ porĭ*. Ce am spus acum, că aŭ tóte corpurile? (Porĭ.) Acésta încă este o însușire generală a corpurilor. *Insușirea generală a corpurilor de a avé porĭ sĕ numesce* ***porositate.*** Ce am ḑis C? Cum sĕ numesce însușirea acésta a corpurilor R? Care însușire a corpurilor sĕ numesce porositate? ș. a.

3. Am ḑis că pelea încă are porĭ. Prin poriĭ peliĭ nóstre ese din noĭ sudórea, precum și alte materiĭ stricăcióse. Când poriĭ sûnt înfundaț cu materiĭ murdare, atuncĭ pelea nóstră mirósă neplăcut, prin porĭ nu póte străbate afară sudórea din noĭ, și astfel ușor ne bolnăvim. Pentru-ca poriĭ noștri să fie tot-déuna destupaț, este de lipsă să ne spălăm și să ne scăldăm, cât sĕ póte maĭ des. La argăsirea peilor de animale, materia, cu care sĕ argăsesce, străbate prin poriĭ peilor și sĕ împreună cu părticelele acestora. Prin pelea unsă nu póte străbate apa, pentru-că unsórea a astupat poriĭ eĭ. Unsórea la peile argăsite oprescе apa de a întra în ele, și astfel le feresce de a putredí așa curênd. Cismele dară sĕ ung nu numaĭ pentru ca să fie maĭ moĭ si maĭ frumóse, ci și pentru ca să nu străbată apa așa lesne în ele, și pentru ca să nu putredéscă așa curênd. Tot ca prin poriĭ peliĭ întră d. e. văpséla prin poriĭ altor corpurĭ, dându-le fața, pe care o vrea omul. Vasele de lemn dogite le muiem în apă spre a sĕ strînge, adecă spre a întra apă în poriĭ lor și a le umfla, ca apoĭ apa, ce sĕ va pune după aceea în ele, să nu maĭ pótă curge afară ș. a. — Cum trebue dară să ne ținem pelea nóstră? (Curată.) Pentru-ce? — Pe unde străbate argăséla în pele? — Pentru ce ne ungem adese-orĭ cismele? — Pe unde străbate văpséla în materiile, ce sĕ văpsesc? — Pentru ce vasele de lemn dogite le băgăm în apă? ș. a.

4. Ce numim porĭ? La care corpurĭ sĕ pot vedé bine poriĭ? Cum aĭ puté tu dovedí, că și lemnul are porĭ? — Dar apa? — dar cerul? — dar pelea? — Care însușire a corpurilor sĕ numesce porositate? Pentru ce sĕ numesce și porositatea însușire generală a corpurilor? Prin ce străbate sudórea din corpul nostru afară? Când nu póte ea străbate lesne prin poriĭ peliĭ? Ce sĕ póte întêmpla atuncĭ cu corpul nostru? Cum trebue dară să ne ținem corpul nostru? Ce trebue să facem, ca corpul nostru să fie totdéuna curat? Prin ce străbate argăséla în pele? Prin ce străbate văpséla în materiile, ce sĕ văpsesc? Pentru ce vasele dogite de lemn le băgăm în apă, înainte de a pune apă în ele? Pentru ce ne ungem adese-orĭ cismele? ș. a.

I. Dariu.

O ședință pomologică.

In 20 Decembre n. 1887 secțiunea pomologică a „Reuniunei economice din comitatul Brașovului“ și-a ținut ședința sa ordinară lunară. Desbaterile, fiind de importanță pentru orî-care cultivător de pomî și în special pentru învețătorî, le schițez aicî în liniamente generale.

Ca întâiul punct al programuluî a fost gustare de póme. Dintre pómele aduse în acéstă ședință pentru gustare și apreciare din partea unor membri aî Reuniuneî, mi s'aŭ părut a fi de valóre maî mare următórele: *a) Perele untuluî, numite ale luî Liegel* (Liegels-Butterbirne), fórte delicate și gustóse. *b) Mĕrul Calvill roșu iernatic* (Rother Winter-Calvill), de asemenea fórte gustos. *c) Calvill alb iernatic* (Weisser Winter-Calvill), fórte bun și potrivit pentru cordon. *d) Merele creștescĭ*, plăcute la mâncare; ele cresc ușor ș prosperă în orî-ce climă. *e) Merele popescĭ*, diferă de celelalte numaî prin mustul lor abundant și ceva maî acriu. *f) Merele lătărețe* (Teller-Apfel), care încă aŭ bun gust.

Alt punct al programuluî a fost: discusiune asupra soiurilor de merî „*Parmaine**) *auriŭ de iarnă*“ și „*Reinette***) *auriŭ de vară.*“ Aceste douĕ soiurî de pomî sûnt fórte răbdurîĭ, produc trunchiurî trainice, frumóse, drepte, cu cójă netedă, și afară de aceea cresc fórte repede. Cu deosebire soiul din urmă sĕ recomândă ca pociump, pe care să sĕ altoiască alte soiurî de merî.

Cu tóte aceste favoruri, membriî presenți aŭ constatat, cum că Parmenul auriŭ de érnă a suferit la noî în érnă anuluî 1879—80; acésta însă nu póte justifica temerea, că acest mĕr nu ar prospera în regiunile patrieî nóstre, după-ce este prea bine cunoscut, cum-că clima Brașovuluî este una dintre cele maî aspre din aceste ținuturî.

S'a discutat maî departe despre condițiile de căpeteniă, ce sĕ recer pentru a puté produce pomî maî bunî, maî trainicî și maî folositorî față de trebuințele omuluî. S'a cetit din revista germână: „Der prakt. Landwirth“, Nr. 39 din 1887, un articul, care arată fasele, prin care a trecut resolvarea acesteî întrebărî din partea pomologilor germânî, întruniți într'o adunare la Meissen. Aicî îmî iaŭ voiă a reproduce încheierea numituluî articul, în care sĕ resuméză condițiunile, despre care e vorba.

„Merele și prunele întrec pe celelalte póme în privința folosuluî lor pentru om. Cel maî mare folos economic ni'l ofere mĕ-

*) Cet. Parmen.

**) Cet. Renett.

rul; e și cea mai sănětósă pómă. Intrebuințarea luĭ este fórte diferită. De aceea i-a dăruit și adunarea pomologilor din Meissen cea mai mare considerare, discutând asupra luĭ mai mult și mai meritoric. Pomologiĭ aŭ cerut și părerile comercianților de póme, și în fine aŭ convenit cu părerile lor la următórele însușiriĭ, care trebue să le aibă cu deosebire un soiŭ bun de mere la plantarea luĭ:

1. Ca condițiie fundamentală sĕ recere, să resiste pomul chiar și celeĭ mai nefavorabile clime.

2. Să formeze coróna la înălțime mai mare, astfel, încât cultivătorul să pótă manipula ușor, fie la răritul coróneĭ, fie la alte trebuințe, sub el și împrejurul luĭ.

3. Să sĕ potrivéscă pentru orĭ-ce pământ.

4. Să fie de productivitate escelentă.

5. Fructele luĭ să sĕ póte folosí pentru tóte trebuințele, adecă ca mere bune pentru mâncare în stare crudă, pentru pregătirea de vin și pentru compoturĭ.

Aflatu-s'aŭ óre astfel de soiurĭ?

Da, s'aŭ aflat! Pomologiĭ și-aŭ unit părerile pentru următórele soiurĭ: *Reinette marĭ de Cassel, Parmene aurĭĭ de iarnă, Reinette aurĭĭ de Blenheim.*

Aceste treĭ soiurĭ să le scriem pe tablele din școlă, pe ușĭ, în călindare, să le căutăm anume, când voim a ne planta pomĭ în grădină, să le esaminăm și să le lățim între mulțimea cea mare de ómenĭ, carĭ nu aŭ încă cunoscință, ce folos aduce cu sine gustarea pómelor și a mustuluĭ, și totodată, ce avantage materiale procură pómele economuluĭ".

In Nr. 41 al aceleiașĭ reviste sĕ scriŭ despre cele 3 soiurĭ de merĭ pomenite mai sus următórele:

„Despre bunătatea acestor 3 sorte de merĭ, precum și despre prosperarea lor în diferite regiunĭ ale țĕriĭ numaĭ bine pot dice.

Pomul *„Reinette mare de Cassel"* reușesce escelent în locurĭ aspre, formézĕ coróně înaltă, ovală, cu ramurĭ desvoltate, e de tot roditor și prosperézĕ în orĭ-ce pământ. — *„Parmenul auriŭ de iarnă"* obvine adese-orĭ și sub numele de Reinette auriŭ. Și acest pom cresce fórte tare, formézĕ coróne fórte frumóse și înalte, înfloresce târdiŭ, rodesce de timpuriu și fórte tare; la temperatură aspră nu e simțitor. — *Reinette auriŭ de Blenheim* cresce puternic, formézĕ coróně mare și rotundă, rodesce bine, prosperézĕ în orĭ-ce pământ, chiar și în cel năsipos, și la frig nu este simțitor."

Discutându-sĕ despre *conservarea pómelor* preste iarnă, s'a comunicat din partea unuĭ membru următórea procedură: Conser-

varea pómelor în paturĭ după metodul folosit de grădinarĭĭ noștri până acum este fórte nepractică din mai multe puncte de vedere, și anume: paturile cuprind loc mult în pivnițe și sûnt scumpe, ér' pómele, fiind espuse la aer, sĕ vestejesc, îșĭ perd prin evaporațiune multe materiĭ, sĕ sbârcesc și îșĭ perd din frumsețea, ce o aveaŭ maĭ 'nainte; prin acésta, sĕ înțelege, prețul lor scade. Tóte acestea și alte multe scăderĭ ale practicei de până acum dispar cu totul, décă *vom păstra pómele preste érnă în lădĭ printre paturĭ de năsip.* Pe fundul fiecăreĭ lădĭ sĕ pune un strat de năsip în grosime de 3 cm., apoĭ urméză un rênd de mere, preste acesta un strat de năsip, care póte fi și numaĭ de 1—2 cm. de gros, și tot așa maĭ departe, până sĕ umple lada. De-asupra să vină o pătură de năsip tóte așa de grósă ca și cea de pe fund. — Preste acéstă ladă sĕ așédă alta, umplută tot ca cea dintâiŭ, și așa maĭ departe. Lada cea de jos să fie aședată pe nisce lemne, ca să nu sĕ atingă de pământ; ér' cea maĭ de sus să aibă coperiș bătut cu cuie. Năsipul să fie cernut și uscat bine. — Astfel sĕ pot păstra chiar anĭ întregĭ nu numaĭ nucile și merele, dar chiar și perele și prunele. Pentru ca nucile să sĕ pótă păstra timp maĭ îndelungat și maĭ bine, e necesar a le lăsa în pom, până ce sĕ vor desghioca de cója cea verde, astfel, încât să cadă jos numaĭ prin simplă scuturare.

Prețul nucilor cresce în mĕsură fórte mare, décă vom curățí bine cója lor. Acésta sĕ póte face și în modul următor: Stropim bine nucile cu apă, apoĭ, după-ce le amestecăm bine unele cu altele, le punem într'un ciubĕr, în care aprindem într'un vas puțină puciósă; fumul produs în modul acesta curăță cója nucilor și le dă o colóre de tot albă. Defectul acesteĭ proceduri însă este, că fumul de puciósă, întrând și la mĭed, îĭ strică încât-va gustul.

Dintre esplicările singuratice, date din partea diferiților membri. însemnez pe cele următóre, ca maĭ importante: *Trandafirii hrăniți cu apă de funingine* capĕtă foĭ de colóre maĭ espresivă, éră insectele stricăcióse sĕ stêrpesc. Procedura este următórea: Preste funingine turnăm apă ferbinte, o amestecăm până sĕ rĕcesce, și după aceea o turnăm la rădĕcina trandafirilor. *Purecii de frunde* și omizile sĕ stêrpesc în modul următor: Șese decagramĭ de pétră acră sĕ disólvă într'un litru de apă ferbinte; la acéstă soluțiă se maĭ adaugă 3 litri de apă. Cu acéstă fluiditate apoĭ sĕ stropesc frundele și mlădițele atacate de numitele insecte prin ajutorul uneĭ pușculițe de apă, care împrăștie.

Caisiĭ să nu sĕ pună lângă ziduri în fața sóreluĭ, după practica de până acum, pentru-că tocmaĭ concentrarea prea preste mĕ-

sură a căldurei, care vine parte direct dela sóre, parte prin refracțiune dela zid, este causa de capětă eĭ fel-de-fel de bóle, și sĕ prăpădesc. Posiția cea maĭ potrivită pentru caisĭ este așa-dară în loc larg, espușĭ fiind eĭ nu numaĭ sóreluĭ, ci și diferitelor schimbărĭ ale climeĭ.

Alunĭĭ nobilitațĭ sĕ sporesc maĭ bine și maĭ ușor prin butășire în modul următor: Dela tufă sĕ încovóie câte o mlădiță și sĕ îngrópă în pământ, după ce s'a crestat puțin cója sub fie-care mugur. La locul crestat sĕ face „callus,“ și apoĭ sĕ desvóltă rădĕcinĭ, ér' din mugurul de de-asupra crestăturei sĕ desvóltă câte un cotor, care sĕ îndréptă în sus. După un an tăiem mlădița îngropată printre cotórele crescute în sus, o despărțim și de tufă, și acum dispunem de maĭ multe exemplare de sine stătětóre, pe care după un alt an le putem strămuta la locul lor statornic.

Vița de vie o putem planta cu succes neîndoios în modul următor: Firele de viță înainte de plantare le înfășurăm și le legăm la capětul de jos cu mușchiŭ, apoĭ le înmuiăm în apă amestecată cu gunoiŭ de vită; pe urmă le plantăm, le udăm și le tractăm maĭ departe, după cum este cunoscut. Acest metod are avantagiul, că firul de viță chiar și în timp de secetă nu'șĭ perde umedéla dela capětul băgat în pământ. Umedéla păstrată în modul acesta prin mușchiŭ nu i-o putem da în nicĭ un alt chip. *G. M.*

Din viața furnicilor.

Décă voim să cunóscem minunile naturiĭ, nu avem trebuință a urca munțĭ cu vêrfurĭ acoperite de zăpadă vecĭnică, nicĭ a ne cufunda în adêncul măriĭ, nicĭ a pětrunde în sînul codrilor secularĭ. Este de ajuns décă, aflându-ne orĭ și unde, avem ochiĭ deschișĭ; căcĭ lumea întrégă este o minune, și nu esistă în natură nimica, ce nu ar meritá admirațiunea aceluia, care observă cu atențiunea cuvenită făpturile eĭ. Pentru a ne convinge despre acésta, vor ajunge câte-va date din viața furnicilor.

Esistă maĭ multe speciĭ de furnicĭ, care sĕ deosebesc între ele nu numaĭ prin mărime și colóre, ci și prin obiceiurĭ. Éră fiecare specie de furnicĭ constă din o mulțime de societățĭ, și fiecare societate își face câte o locuință, care de comun se numesce *cuib*. Membriĭ societățiĭ dintr'un cuib sûnt maĭ cu sémă de treĭ felurĭ, adecă: femeiușĭ, bărbătușĭ și muncitorĭ. Muncitoriĭ sûnt „talpa țĕriĭ,“ ca și în societatea omenéscă. Eĭ duc o viață plină de ostenélă, și nu cunosc altă plăcere, decât a îngrijí de binele societățiĭ.

Potrivit cu acéstă grea chiemare trupul muncitorilor este mai robust decât la ceialalți individi, și numĕrul lor este cu mult mai mare, éră aripile le lipsesc. De aceea mulți ómeni nici nu sciu de furnici cu aripi, afară dór' din „Alexandria,“ și chiar întêmplându-se să găséscă într'un cuib de furnici individi aripați, omul de rênd crede, că sûnt altfel de jivini.

In asemănare cu muncitorii, bărbătușii sûnt mai puțini la numĕr și sĕ deosebesc de ei mai cu sémă prin aripi; ér' femeiușile întrec pe bărbătușii la mărimea capului și la grosimea piciórelor. Afară de aceea ele își perd aripile, când aŭ să óuă, pe când bărbătușii rĕmân aripați până la sfêrșitul vieții lor.

Ca asemănare între femeiuși și muncitori este de amintit, că în trupul acestor două feluri de individi sĕ adună o tărie numită *acid formic*, care ajungênd în rana, ce o face mușcătura lor, causéză inflamațiune; însă acésta nu are urmări periculóse decât numai pentru unele animale mici, cărora le póte stinge viața.

Furnicile sĕ nutresc mai cu sémă cu fluiditați dulci, care le găsesc în diferite fructe și în alte părți ale plantelor. Dar unele întrebuințéză pentru acest scop și substanțe animalice, precum sucul dulce, care ese din trupul unor specii de purecĭ de plante, escrementele acestor purecĭ ș. a. De aceea sĕ vĕd adese-ori furnici umblând pe trunchiul și pe ramurile plantelor. Însă ele nu fac nici cea mai mică stricăciune plantelor, ci umblă după aceĭ purecĭ, cari le servesc ca „vaci de muls;“ și aflându-i, sciu să-i înduplece prin diferite apucături, ca să slobódă din trup sucul cel dulce, care îl ling cu plăcere.

Pentru a'și asigura esploatarea neconturbată a acestor „vaci“, unele furnici le duc până în cuib, ér altele le zidesc chiar grajduri. Aflând adecă o colonia de aceste animale în apropierea cuibului, furnicile o închid din tóte părțile cu ziduri, acoperind totodată și calea, care duce la cuib, pentru ca numai ele singure să pótă comunica cu vacile din grajd. Sĕ 'nțelege, că colonia internată în acest mod este silită a sta la dispositiunea societății din cuib, éră ridicarea acelor ziduri a fost tréba muncitorilor.

Afară de acestea mai esistă furnici, care cu puteri întrunite atacă animale mai mari, precum șorecĭ, șopârle, etc. și învingêndu-le, consumă părțile moi din trupul lor, precum este obiceiul tuturor animalelor răpitóre.

Esistă însă și un alt fel de furnici răpitóre, care nu omóră și nu sfășie, ci prădéză cuiburile altor specii din cause economice. Ele năvălesc asupra acestor cuiburi, omóră tot ce li se pune în

cale, și duc cu sine muncitorii, carî sĕ află încă în desvoltare. Ajungênd apoĭ acasă, îngrijesc părintesce de indivíduĭ răpiți, pentru a promova desvoltarea lor. In acest mod unele dintre aceste furnicĭ răpitóre îșĭ cresc soți de muncă, cu carî împreună îngrijesc de trebuințele societățiĭ, ér altele, nefiind deprinse a lucra, îșĭ procură astfel sclavíĭ trebuincioșĭ pentru munca ḑilnică.

Maĭ este de însemnat o speciă de furnicĭ, care cultivă un fel de érbă pentru semințele eĭ, și prin urmare sĕ privesc ca agricole. Acești agricultorĭ nu numaĭ că'șĭ pregătesc holdele cât sĕ póte maĭ bine, ci îngrijesc apoĭ și de sĕmĕnăturĭ, plivindu-le cu atâta băgare de sémă, că între bucatele lor nu sĕ găsesce nicĭ măcar o foiță de alte plante. Sosind apoĭ secerișul, neobosiții muncitorĭ aduc bucatele acasă, le curăță de plévă, și pun grăunțele la păstrare, éră pléva o cară peste hotarul holdeĭ.

Tot în sarcina muncitorilor cade și îngrijirea de viitorul societățiĭ, după cum sĕ póte vedé din cele următóre: La un timp anumit indivíduĭ aripați, adecă bărbătușiĭ și femeiușile, es din cuib afară, umblă neliniștiți și se respândesc parte mare prin verdéță. Dar după eĭ es și vr'o câți-va muncitorĭ, carî se silesc în tot chipul a-ĭ îndupleca la reîntórcere. Insă în zadar; iritațiunea cresce, ajunge la culme, furnicile aripate încep a se avênta în aer. Atuncĭ muncitoriĭ însărcinați cu privegherea nu întârdie a reține câte-va femeiușĭ, cărora le smulg chiar aripele, silindu-le astfel a rĕmâné acasă. Éră după-ce le-au adus acasă, nu încetéză a le desmerda și a le oferí de tóte, spre a le desdauna pentru escursiunea, la care voiau să ia parte.

Intr'aceea roiul, care s'a avêntat în aer, nu se maĭ gândesce la cuib, ci sbóră dintr'un loc în altul, bâjbâind maĭ cu sémă în jurul obiectelor, care se înalță maĭ mult peste suprafața pământuluĭ. Dară pe urmă se arată, că aceste ființe nu sûnt făcute pentru a'șĭ petrece viața în aer; ele cad în fine pe pământ, fie de obosélă, fie risipite de un vênt puternic, care le aruncă de multe orĭ și în apă. Dintre indivíduĭ, carî nu s'au prăpădit cu acéstă ocasiune, bărbătușiĭ maĭ rătăcesc pe pământ, până-ce-ĭ ajunge mórtea firéscă, éră femeiușile îșĭ lapădă aripile și se bagă în pământ pentru a oua.

Ouĕle de furnicĭ sûnt de tot micĭ, și nicĭ-de-cum acele gogóșe, care le numesc „óuĕ de furnicĭ“ păsărariĭ și altĭ ómenĭ fără cunoscință de lucru. Femeiușile le lasă în grija muncitorilor, carî le cară dintr'un etagiŭ în altul, pentru ca să rĕmână la temperatura trebuincióză pentru clocirea lor. După câte-va ḑile ese apoĭ din oŭ câte un vermuleț, care se numesce *larvă*, ér' acésta îșĭ face la

timpul sĕu o învĕlitóre albă-murdară séu gălbuiă, și se prefac astfel în *păpușă*. Larvele nu se pot mișca, și se nutresc decĭ de muncitorĭ, ĕră păpușile nu numaĭ că nu se mișcă, ci nicĭ nu au lipsă de nutremênt. Păpușile sûnt cu mult maĭ marĭ chiar decât însĕ'șĭ furnicile, și totușĭ cred păsĕrariĭ, că ele sûnt ouĕ de furnicĭ. Din larve se desvóltă furnicile tot sub îngrijirea muncitorilor, carĭ le schimbă dintr'un etagiu în altul din causa variațiunilor de temperatură, și le păzesc de orĭ-ce rĕu.

Intêmplându-se dar, ca larvele să ajungă la aer, o mulțime de muncitorĭ se vĕd îndată umblând în tóte părțile spre a le găsí și a le duce la adăpost, ĕră omul nemilos le răpesce sarcina cea scumpă pentru gușa pasĕreĭ sale din coliviă. —

Étă o schiță scurtă despre viața furnicilor, care o putem observa fără de a călĕtorí prin țĕrĭ și peste mărĭ, și fără de a ne espune la alt pericol, decât acela de a suferí vr'o pișcătură de furnică. Ĕră cetitorul, nefiind espus nicĭ la acéstă neplăcere, póte admira maĭ bine dovedile de iscusință și resultatele stăruințeĭ neobosite a acestor ființe neînsemnate, pe care de comun nicĭ nu le băgăm în sémă.

Maĭ pre sus de tóte ar trebuí să ne însuflețéscă aceea legătură strênsă, care esistă între membriĭ societăților de furnicĭ, și care ilustréză în destul, că în unire și puterile cele maĭ neînsemnate pot să producă minunĭ. *Ip. I.*

Sciința și credința.

(Traducere.)

Un tênĕr din provinciă fù trimis la Paris, ca să'șĭ continue și compleze studiile. Ca mulțĭ alțiĭ avù și el nefericirea de a ajunge într'o societate rea, unde principiile sale religióse sĕ sguduiră cu totul, și el în trufia și orbirea mințiĭ sale ajunse atât de departe, încât nega chiar și esistența luĭ Dumnedeŭ.

După-ce petrecù el maĭ mulțĭ anĭ în Paris, sĕ întórse ĕrășĭ acasă, în sînul familieĭ sale.

Intr'una din ḑile tênĕrul, despre care e vorba, fù învitat la o familiă onorabilă și cu vadă. Ceĭ de față îșĭ petreceaŭ cu diferite lucrurĭ, discutaŭ cestiunile și noutățile ḑileĭ: despre petrecerĭ, întêmplărĭ, afacerĭ ș. a., după cum este obiceiul la astfel de ocasiunĭ.

De o parte, lângă feréstră, ședeaŭ cele douĕ copile ale stăpânuluĭ caseĭ: o fetiță în etate de 10 anĭ, ĕr' ceealaltă de vre-o 12 anĭ, și una din ele avea o carte în mână.

„Ce roman cetiți, domnișórelor?“ întrebà tênêrul învețat, apropiindu-sĕ de cele douĕ fetițe.

„Nu cetim nicĭ un roman, domnule‘“ rĕspunse cea maĭ mare dintre fetițe.

„Nu cetiți nicĭ un roman! Eĭ bine, ce carte cetiți?“

„Am cetit un capitol din Istoria biblică.“

„Din Istoria biblică! . . . Eĭ bine, credeți D-Vóstră, că esistă Dumnedeŭ?“

Uimite de o astfel de întrebare, tinerile fetițe îșĭ ațintirà privirea asupra eruditului óspe, și cea maĭ mărișóră dintre ele îl întrebà cu glas plin de mirare:

„Și D-ta, domnul meŭ, nu credĭ în Dumnedeŭ?“

„Am credut și eŭ odiniórà; dar de când m'am ocupat cu studiĭ maĭ serióse și de când m'am ridicat cu ajutorul sciinței pe o tréptă maĭ înaltă spirituală, sûnt convins, că Dumnedeŭ este numaĭ un cuvênt desert, fără de nicĭ un înțeles.“

„Eŭ, domnul meŭ, n'am fost nicĭ odată în Paris, unde aĭ devenit D-ta atât de învețat, și nicĭ nu înțeleg multele și frumósele lucrurĭ, ce le sciĭ D-ta; dar cu tóte aceste, te rog, permite'mĭ o întrebare.“

„Și anume?“

„Fiind-că D-ta escĭ atât de învețat, și dicĭ, că nu este Dumnedeŭ, — te rog, aĭ bunĕtate și'mĭ spune, de unde provine oul de găină?“

Tênĕra fetiță rostì cuvintele acestea destul de tărișor, ca să pótă fĭ audite și de ceialalțĭ membri aĭ societățiĭ, și aceștia îșĭ îndreptarà plinĭ de curiositate atențiunea asupra convorbireĭ începute.

„Da, domnul meŭ,“ repetà fetița, „fiind-că D-ta dicĭ, că nu este Dumnedeŭ, binevoiesce a'mĭ spune, de unde provine oul?“

„Ciudată întrebare! . . . Oul provine dela găină!“

„Și acum, domnul meŭ, te tog, aĭ bunĕtate și'mĭ spune, de unde provine găina?“

„D-ta o sciĭ acésta tot atât de bine ca și mine, domnișóră!... Găina sĕ desvóltă din oŭ!“

„Care dintre amêndouĕ a esistat maĭ întâiŭ, oul séŭ găina?“

„Nu sciŭ într'adevĕr, ce voiescĭ D-ta cu întrebarea și cu găina D-tale; cu tóte aceste însă, cred, că nu greșesc, când afirm, că dintre amêndouĕ maĭ întâiŭ a esistat găina.“

„A esistat așa-dară o găină, care nu s'a născut din oŭ?“

„Ertați-mĕ, domnișóră, n'am fost cu destulă atențiune; voiam să dic, că oul a fost maĭ întâiŭ.“

„A fost așa-dară un oŭ, care n'a fost făcut de găină? Rĕspunde, domnul meŭ!“

„Mĕ rog, décă D-ta ..... ertați-mĕ .... acésta vine ..... fiind-că .... vedĭ D-ta ....“

„Vĕd, domnul meŭ, că D-ta nu sciĭ, să'mĭ spuĭ, décă a esistat oul înainte de găină, séŭ găina înainte de oŭ.“

„Eĭ bine, eŭ sustin, că găina a fost maĭ întâiŭ.“

„Bine; a fost așa-dară o găină, care n'a eșit din oŭ. Spune'mĭ acum, cine a făcut, cine a creat găina acésta, din care s'aŭ născut tóte găinele și ouĕle!“

„D-ta mĕ țiĭ, precum sĕ vede, cu găinile și ouĕle D-tale, de vre-un negustor de găinĭ!“

„Nicĭ decât, domnul meŭ; te rog numaĭ să'mĭ spuĭ, cum și din ce s'a născut mama tuturor găinilor și a ouĕlor?“

„Și pentru ce .....?“

„Fiind-că D-ta nu sciĭ să'mĭ spuĭ, îmĭ veĭ permite să'ți spun eŭ D-tale. — Acela, care a creat cea dintâiŭ găină, séŭ — décă D-tale îți maĭ place, — acela, care a creat cel dintâiŭ oŭ, este tot acela care a creat întrégă lumea acésta. Pe ființa acésta o numim Dumnedeŭ. — Cum, domnul meŭ, D-ta nu poți esplica fără Dumnedeŭ nicĭ baremĭ originea unuĭ oŭ séŭ a uneĭ găinĭ, și voiescĭ să afirmĭ, că poțĭ esplica fără Dumnedeŭ esistința lumeĭ, esistința universuluĭ?“

Tênĕrul erudit nu întrebà maĭ departe, ci îșĭ luà pĕlăria și'șĭ căutà de drum. *F.*

Bibliografie.

1. **Despre Areopag,** tesă pentru licență de *G. I. Pitiș.* Bucurescĭ, tipogr. Dor. P. Cucu, 1887.

2. **Despre asociațiunea ideilor,** tesă pentru licență de *Ioan Clinciŭ.* Bucurescĭ, tipogr. Fraților Popescu 1887. — D-niĭ G. I. Pitiș și I. Clinciŭ, doĭ tinerĭ de bună speranță, absolvând studiile gimnasiale la școlele nóstre mediĭ din Brașov, aŭ trecut în România, unde terminând studiile superióre, aŭ obținut titulul de licențiațĭ în litere și filosofiă. Soliditatea cunoscințelor câștigate de dênșiĭ la universitatea bucurescénă sĕ póte vedé din cele două lucrărĭ, cea istorică a d-luĭ G. I. Pitiș și cea de cuprins filosofic a d-luĭ Ioan Clinciŭ. Dorim acestor doĭ harnicĭ tinerĭ tot succesul în cariera, ce o vor îmbrățișa!

3. **Școla privită prin prisma socială** (estras din revista

„George Lazar“ Nriĭ 8 și 9) de *Gh. Ghibănescu*. Bărlad, tip. Asociațiuneĭ „Unirea“, 1887. — In acéstă lucrare d-l Ghibănescu cercetéză causele nemulțumireĭ, ce sĕ manifestéză din deosebite părțĭ cu privire la resultatele școlelor actuale din România, și în urma cercetărilor sale ajunge la conclusiunea esprimată prin cuvintele următóre: „Care e acum convingerea nóstră după tóte cele ce am spus? . . . E negativă; adecă în loc de a privĭ de rea pe școlă, noĭ din contră vedem în ea semne de progres față cu mediul social. Nu școla e rea, ci aceĭ ce o critică. — Ceĭ-ce aŭ perdut terenul prin școlă *(boerĭĭ)*, ceĭ-ce aŭ rĕmas în urmă cu școla *(clericiĭ)*, ceĭ-ce nu sciŭ încă, ce e școla *(familia)*, nu vor puté aprecia nicĭ odată bine școla. Părerea lor va fĭ prea pasionată, decĭ prea subiectivă, și ca atare nu o luăm în sémă.“ — Deși ne învoim în multe privinte cu cele susținute de d-l Ghibănescu, totuși într'un punct nu putem subscrie părerile dênsuluĭ, anume, când arĕtând contrastul, ce esistă în multe privinte între familia română și școla actuală, concede generațiuneĭ de pe băncile școleĭ să ĭa peste picior, să disprețuéscă chiar pe generațiunea maĭ bĕtrână pentru lipsa eĭ de cunoscinte și pentru prejudițiile eĭ. Nu găsim în nicĭ un chip rectificată frasa, ce urméză imediat după pasagiul citat maĭ sus, și în care sĕ dice: „Nu vom critica de rĕŭ copilul, ce nu'șĭ respectă părintele sĕŭ din punct de vedere cultural, ci regretăm, că părintele e ignorant;“ de asemenea nu putem concede, după cum face d-l Ghibănescu la pagina 17 a scrierieĭ sale, ca copilul, care a învĕțat două, treĭ clase, să rîdă de părințiĭ luĭ, când îĭ vede, că sĕ închină, séŭ că aprind lumînarea dela Pascĭ, când tună. Școla nu este menită a face numaĭ contraste, ci tot-odată este datóre a căuta din tóte puterile ca să le și aplaneze. Ea trebue să caute a câștiga pe familie pentru sine, și acésta o va puté face printr'o tractare cruțătóre, prin arĕtarea binevoitóre a greșelelor, ér' nicĭ de cum prin dispreț și batjocură. Invĕțătorul este dator a esplica școlarilor causele prejudițiilor, ce ar puté să esiste între părințiĭ lor, și a-ĭ învĕța să privéscă lucrurile și din punctul de vedere al generațieĭ maĭ puțin culte, ér' nu numaĭ de pe pedestatul câtor-va cunoscinte, póte nu tocmaĭ întru tóte solide. Décă e vorba, ca între școlă și familie să sĕ stabiléscă o armonie care nu póte fĭ decât dorită de orĭ și cine, atuncĭ trebue să sĕ facă concesiunĭ atât dintr'o parte, cât și din cecalaltă. Cu sabia aicĭ nu sĕ póte face nimic. *B.*

4. **Discurs** ținut de *Archimandritul Miron M. Calinescu*, vice-președintele „Societățiĭ pentru cultura și literatura română în

Bucovina," la deschiderea adunăriĭ generale estraordinare în 20 Octombre (1 Noembre) 1887, după săvêrșirea nouluĭ edificiu al Societățiĭ. Cernăuțĭ, tip. R. Eckhardt, 1887. — In acest discurs oratorul, după-ce arată diversele peripețiĭ, prin care a trecut „Societatea" bucovinénă, până când a ajuns să aibă o casă proprie, desvóltă în cuvinte bine simțite și bine argumentate, scopurile, la care ținteșce „Societatea," adecă lățirea culturei în popor și cultivarea literaturei naționale. La pagina 14, vorbind despre însemnătatea limbeĭ materne, dênsul are următorul pasagiu, care póte că nu trebue auḑit și înțeles numaĭ de Româniĭ din Bucovina: „Éră maĭ ales una să ne zacă tot la inimă, și anume, ca cu ardóre să ne îngrijim de limba nóstră, talismanul naționalităților nóstre!... Orĭ unde și orĭ când, éră maĭ cu sémă în sînul familieĭ să nu ne lipsim de versul eĭ dulce. De ea să ne folosim în viața nóstră privată, cât și în cea publică. Și atunci să fim siguri, că am făcut pasul cel maĭ mare pentru emanciparea și egala îndreptățire a limbeĭ nóstre. Numaĭ atunci va fi respectată limba nóstră și de alțiĭ, când vor vedé eĭ, că noĭ o respectăm, o iubim și nu ne putem încunjura fără de dênsa. Numaĭ când noĭ înși-ne ne vom susține, ne vom onora limba nostră, interesele naționale, numaĭ atuncea vom puté pretinde cu drept cuvênt de la alțiĭ, ca și eĭ să ni le respecteze."

5. **Geografiă pentru școlele mediĭ**, lucrată pe basa planuluĭ ministerial maĭ nou *după D. Laky* de *D. Făgărășanu* și *A. Bârseanu*, profesoriĭ. *Tomul II. Europa afară de regiunea Mării-Mediterane.* Brașov, editura luĭ H. Zeidner, 1888 (tipografia archidiecesană din Sibiiu.) — Tomul acesta al doilea (97 pag. 8° mare) cuprinde următórele capitole: Imperiul austriac, Elveția séu Șvițera, Francia, Belgia, Hollanda séu Țările de jos, Imperiul german, Dania séu Danemarca, Britania-mare și Irlanda, Peninsula scandinavică, Imperiul rusesc, și un capitol resumător despre Europa în genere. — Prețul unuĭ esemplar broșat este de 50 cr.

6. **Filoctete**, tragediă în 5 acte de Sofocle, tradusă în versuri de *S. P. Simon*. Gherla, tip. „Aurora," 1888. Prețul unuĭ esemplar 50 cr. — Traducerea acésta este făcută în versuri rimate, ceea-ce de bună sémă a înmulțit greutățile, cu care a avut să se lupte d-l S. P. Simon în lucrarea sa. Chorurile, ce obvin în tragedia luĭ Sofocle, și care formau o parte întregitóre a dramelor grecescĭ, sûnt lăsate afară în traducerea, despre care e vorba. — Limba și technica versurilor din lucrarea d-luĭ Simon nu ar fi fost rĕu să fie ceva maĭ îngrijite.

7. **Raportul general al societăţii „Academia ortodocsă“** din Cernăuţi. I, al II-lea şi al III-lea an administrativ (8 Noembre 1884 — 12 Noembre 1887). Cernăuţi, tipogr. archiepiscopală. 1888. — Scopul acesteĭ societăţi formate de cătră ascultătoriĭ dela facultatea teologică din Cernăuţi este cultivarea membrilor eĭ pe terenul literar, retoric şi musical-bisericesc. Protector al societăţiĭ este Em. Sa părintele archiepiscop şi metropolit Silvestru Morar Andrievicĭ. In decursul anuluĭ trecut societatea în cestiune a avut 49 membri ordinarĭ, 13 estraordinarĭ şi 11 sprijinitorĭ. Tot în acest an în conferinţele societăţiĭ s'aŭ cetit 9 elaborate şi s'aŭ cântat maĭ multe piese musicale, parte în limba românéscă, parte in limba ruténă.

8. **Raportul „Societăţiĭ braşovene pentru ajutorarea prisonierilor“** despre activitatea sa din anul 1887. Braşov, tipogr. Alexi. 1888. — Acéstă binefăcétóre societate între altele a îngrijit şi de instrucţiunea celor deţinuţi în prinsóre, şi anume deţinuţiĭ de naţionalitate română aŭ format douĕ despărţĕminte, avênd de instructor pe d-l învĕţător George Moianu. Bine ar fi, când în tóte părţile s'ar forma astfel de societăţi în adevĕr humanitare!

Diverse.

Congresul corpuluĭ didactic din România sĕ va ţiné anul acesta în Bucurescĭ, în primele ḑile ale vacanţieĭ de sĕrbătórile Pascilor. Obiectul de desbatere va fi: Programa învĕţămêntuluĭ primar, urban şi rural.

Dr. Ión Urban Jarnik. Cunoscutul amic al poporuluĭ român şi al literatureĭ române, d-nul Dr. I. U. Jarnik, până acum profesor extraordinar la universitatea boemă din Praga, a fost denumit în luna trecută de profesor ordinar la aceea universitate. — Felicităm din inimă pe învĕţatul filoromân pentru acéstă înaintare meritată!

Din numĕrul festiv al „Gazeteĭ Transilvanieĭ“. Nestorul ḑiarelor nóstre, „Gazeta Transilvanieĭ“, a serbat în ḑilele de 31 Decembre şi 1 Ianuariu jubileul de 50 anĭ aĭ esistenţeĭ sale. Cu prilejul acesta redacţiunea „Gazeteĭ“ a dat la lumină un numĕr festiv, bine reuşit, la care au contribuit mulţĭ din bărbaţiĭ noştri ceĭ maĭ de frunte. Între deosebitele sentinţe cuprinse în acest numĕr festiv aflăm şi următórele douĕ, privitóre în deosebĭ la şcólă, pe care ne permitem a le reproduce: I. D-nul *Ioan Dariu*: „Tóte popórele, care au trecut prin şcólă, sûnt aḑĭ cele maĭ luminate, cele maĭ culte, cele maĭ avute, cele maĭ fericite; ele domінéză totul în lume. Şcóla aşa-dară este pórta, prin care trece omul dela nesciinţă la sciinţă, dela barbariă la cultură, dela mise-

ria la avuție, dela viție la virtute si prin acésta la fericire. Trécă dar tot Românul prin acéstă pórtă, ca bine să-i fie luĭ și mulțĭ anĭ să trăiască pe acest pământ!“ — II. D-nul *George Moianu*: „Poporul nostru dispune de puterĭ spirituale, dispune de brațe, dispune de timp, de isvóre de îmbogățire, ce i le-a pus buna natură în nemijlocita luĭ apropiere. „Capul dictézǎ, mânile lucrézǎ!,“ dice proverbul. Decĭ desvoltarea minții omuluĭ în nedeslipită legătură cu deprinderea forțelor luĭ trupescĭ îĭ asigură propășirea, pe picióre independente . . . Datĭ fiecăruĭ individ școlă spirituală! Esercitați-ĭ totodată mânile, cele maĭ nobile instrumente ale sale, la tot felul de lucrurĭ, și i-ațĭ dat cheia vieții, de a folosí înțeleptesce timpul cu preschimbarea nenumăratelor producte ale pământuluĭ în lucrurĭ de artă și de mare preț. Cu alte cuvinte, datĭ poporuluĭ facultatea cunoscinței industrieĭ, și-ĭ va fi de ajuns, ca să nu pótă lăsa nimic nefolosit pentru trebuințele sale, nicĭ chiar producte, care în alte condițiunĭ îĭ stau în cale, ca lucrurĭ fără valóre.“ —

Medic Român în Viena. Dr. Sterie N. Ciurcu s'a instalat definitiv în Viena VIII. Alserstrasse 49, unde practiséză cu cel maĭ bun succes. Prin vechile sale relațiunĭ cu somitățile medicale din capitala Austrieĭ, dênsul póte fi de cel maĭ mare ajutor pentru pacienții românĭ, carĭ se duc să consulte ilustrățile facultății de acolo, dar chiar aceia din compatrioțiĭ noștri, carĭ n'ar voí, séu n'ar puté să părăséscă țéra, pot prin D-l Dr. Ciurcu să consulte pe specialiștiĭ vienesĭ, adresându-ĭ prin poștă séu telegraf istoricul și simptomele bóleĭ. Suntem totodată informați, că D-l Dr. Sterie N. Ciurcu are de gând să deschidă în Viena o casă de sănĕtate, destinată anume pentru căutarea pacienților românĭ.

Din esperiențele unuĭ comisar de esamene. La esamenul anual, ce se ținea la o școlă poporală, făcea un învĕțător analisă gramaticală. Băiatul cetea un capitol despre pisică. „Pisica este un animal“, cetì copilul, ér' învĕțătorul îl oprì, dicênd „destul“. — „Care e subiectul, care predicatul, și așa maĭ departe?“ . . întrebà învĕțătorul, ér' maĭ apoĭ continuà:

„Ce este pisica?“

„Pisica este un substantiv“.

Comisarul, care se afla de față, întrerupse analisa cu cuvintele: „Ce este pisica?“

„Pisica este un substantiv“ — rĕspunse copilul.

„Ascultă, băiete!“ începù comisarul. „Décă aĭ vedé prin școlă fugind o pisică, ce aĭ dice, că fuge?“

„Décă așĭ vedé prin școlă fugind o pisică,“ începù copilul, „așĭ dice, că fuge un substantiv.“

Comisarul zîmbì, se uità peste ochelarĭ la copil, se uità apoĭ la învĕțător, ér' acesta, înroșit ca para foculuĭ, esplicà din noŭ cătră tótă școla, ce se numesce în gramatică substantiv.

*
* *

Neica Pĕtru, care era un om aședat și cu minte, nu mergea nicĭ odată la esamenul fiuluĭ sĕŭ. Indemnat de altiĭ, ba că'ĭ bine,

ba că'ĭ frumos a merge, merse astă vară la esamen. Sĕ puse pe un scaun lângă cunoscuțiĭ luĭ.

Masa era împodobită cu florĭ, și așteptaŭ cu toțiĭ venirea protopopuluĭ. Protopopul întră, copiiĭ sĕ scólă în picióre, dic rugăciunea, și esamenul sĕ începe. — După vre-o óră începù esamenul din Istoriă.

Invĕțătorul era harnic, și propusese pe lângă cele prescrise multe istorióre dela Romanĭ și Grecĭ.

Neica Pĕtru tresare. Il apucase o temere óre-care, căcĭ protopopul strigà din catalog „Niță Nedelcu".

Acesta era băiatul luĭ neica Pĕtru.

„Ce sciĭ despre Diogene?" întrebà învĕțătorul.

„Diogene era om fórte cu minte și trăia într'un butoiŭ."

Neica Pĕtru, când audì rĕspunsul acesta, făcù o mișcare, din care sĕ putea vedé nedumerirea luĭ.

„Bine, băiete," dise dascălul; „dar ce maĭ sciĭ despre el?"

După-ce sĕ maĭ gândì, copilul continuà: „El avea un pahar, dar vĕdênd odată pe altul, că bea cu pumniĭ, îl aruncà ca pe un lucru de prisos, și de atuncĭ încolo a bĕut apă cu pumniĭ."

Neica Pĕtru sĕ înroșì; îl apucară nisce nădușelĭ, și sta să sĕ ridice de pe scaun și să plece acasă.

„Cine naiba m'a pus să viŭ la esamen", îșĭ gândì el, dar tot nu sĕ ridicà de pe scaun.

Copilul, Niță Nedelcu, după ce gătà rĕspunsul, rĕmase liniștit și aruncà o căutătură veselă spre tatăl-sĕŭ.

„Ce sciĭ despre Alcibiade," întrebà învĕțătorul, ér copilul începù sĕ rĕspundă: „Alcibiade a fost un mare comandant; el îșĭ cumpĕrà un câne negru, ca al văcaruluĭ din sat, și dĕdù pe el 100 de miĭ de fiorinĭ, și după-ce l'a cumpĕrat, a doua dì ĭ-a tăiat códa." Invĕțătorul sĕ arătà mulțămit, dar neica Pĕtru era rușinat fórte de rĕspunsurile fiuluĭ sĕŭ. Cu o față posomorîtă, fără să sĕ maĭ uite la ceĭ de la masă, sĕ ridicà el de pe scaun, și făcênd un gest de nemulțămire, dise: „Niță, am putut venì la esamen, căcĭ sciŭ, că mĭ-aĭ belit obrazul."

Astfel dise, și plecà, și orĭ-cât șĭ-a dat silința învĕțătorul, ba chiar și protopopul pentru a'l lămurì, că fiul sĕŭ a rĕspuns bine, a fost în zadar.

„Nu sĕ póte, ca astfel de prostiĭ să sĕ fiĭ învĕțat în școlă!" I.

Maĭ mulțĭ dintre DD-niĭ abonațĭ din România ne întrĕbă, cum ar puté trimite maĭ cu înlesnire abonamentul la fóia nóstră. Lucru e fórte simplu. Sĕ cumpĕră dela poștă timbre poștale de 15, 25 orĭ 50 banĭ, în valórea abonamentuluĭ, ce trebue a sĕ trimite. Aceste timbre sĕ bagă într'un plic pe lângă comitivă, spunênd dela cine sĕ trimite; plicul sĕ sigilézĕ ca epistolele de valóre, declarându-se afară pe plic; „Timbre poștale în valóre de .. leĭ", și astfel sĕ adreséză apoĭ la administratorul acesteĭ foĭ.

Banĭ de abonament trimișĭ la alte persóne nu pot fi siguri trimițătoriĭ, décă aŭ ajuns, séu nu, la locul destinat. —

Numere, care nu sĕ primesc, sĕ reclamă simplu la poșta ultimă, fără a solvi nimic. De aci espediția sĕ face regulat.

Administrațiunea.

Proprietară: »Reuniunea învĕțătorilor rom. gr. or. din Districtul al X-lea, Brașov«
Tipografia Alexi, Brașov.